

998530729, 2/3

COBISS

mladika

IZ VSEBINE:

- SLOVENEK - PREDSEDNIK DEŽELNE KOMISIJE
- LJUBKA ŠORLI: POMLAD, KJE SI?
- ŠE PLES JIH BODE
- ČE V MOSKVI VERJAMES V BOGA
- NAŠA ZAŠČITA: V PARLAMENTU IN PRED USTAVNIM SODIŠČEM
- NAŠ JEZIK
- MOGOČE NE VESTE

Komu najpred veselo
zdravljico, bratje, č'mo zapet'?'
Bog našo nam deželo,
Bog živi ves slovenski svet,
brate vse,
kar nas je
sinov sloveče matere.

Edinost, sreča, sprava
k nam naj nazaj se vrnejo;
otrok, kar ima Slava,
vsi naj si v roke sežejo,
da oblast
in z njo čast,
ko pred, spet naša bosta last!

(France Prešeren, Zdravljica)

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XXVI - ŠTEV. 2/3

KAZALO

Slovenec - predsednik deželne komisije	21
Ljubka Šorli: Pomlad, kje si?	22
Lenka Pahor: Grenki praznik	23
Vladimir Kos: Za okno po dežju	24
Anton Kufolo: In večno šumi Nadiža (10)	25
Pod črto	26
Ivo Jevnikar: Naša zaščita: v parlamentu in pred ustavnim sodiščem	29
Staro in novo o naravi in človeku	31
Olga Lupinc: Naš jezik	32
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Alojz Rebula: Zeleno izgnanstvo)	36
Ocene (T. Simčič: Pevci iz Bariloch; M. Jevnikar: Primorski slovenski biografski leksikon)	38
p.m.: Priča	39
Čuk na Obelisku	40
Mogoče ne veste, da	40

Na platnicah: Pisma; Listnica uprave

Priloga: Pavle Merku: Slovenski priimki na zahodni meji (str. 73-76)

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 1000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 8.000 lir: nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 250 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali enakovreden znesek v tuji valuti).

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

ŠKOF GRMIČ

Pismo bralca v Mladiki št. 1 pod naslovom »Znamenje in Kocbek« dokazuje — po mojem — tipično slovensko nesposobnost za reševanje spornih vprašanj; namesto stvarnih argumentov za in proti: medsebojni očitki (udobni dragi avtomobili), moralno obtoževanje (hinavščina) in etiketiranje (današnji klerikalci).

V bistvu gre pri tem za spor med škofom dr. Vekoslavom Grmičem in uradno katoliško cerkvijo.

Kolikor mi je znano, zastopa škof dr. Grmič tezo, da se krščanstvo v jug. samoupravnem sistemu kljub vsem oviram in napakam lahko vsaj tako ugodno če ne ugodneje razvija kot na zahodu, kjer je komercializem praktično krščanstvo poplitvil oz. ga dejansko izpodrinil in to kljub vsej svobodi tiska in govora.

Proti tej tezi nisem zasledil s strani uradne slovenske katoliške cerkve nobenega članka, prav tako nisem slišal nobenega ugovora.

Z ugotovitvami, ki se neuradno širijo tudi po zamejstvu, češ da je dr. Grmič zelo častihlepen in da je iz užaljenosti odložil upravljanje mariborske škofije, si ne vem kaj pomagati. Motivi, da je to storil, so lahko tudi čisto drugačni; n.pr. da se ne strinja s sedanjim uradnim stališčem katoliške cerkve in se moralno ne čuti v stanju, da bi upravljal škofijo po navodilih cerkve; ali pa kakšni drugi.

Ne mislim se vtikati v notranje zadeve katoliške cerkve, še manj želim biti nepozvan zagovornik škofa dr. Grmiča. Pravtako me ne zanima, da so se slovenski škofje pripeljali v Stično v svojih »udobnih, dragih avtomobilih«. Pač pa bi me zelo zanimali ugovori uradne slovenske cerkve do tež škofa dr. Grmiča. Prav posebno pa me zanima nivo reševanja tega spora, ki je dosedaj za moje pojme naravnost porazen.

Predlagam uredništvu Mladike, da povabi škofa dr. Grmiča, da na krat-

ko poda svoje teze za objavo v Mladiki; pravtako naj se obrne na uradno katoliško cerkev s prošnjo, da poda tozadevno svoje ugovore. To bi dvignilo spor na dostojen nivo in istčasno omogočilo zamejskemu čitalcu, da si ustvari nekoliko jasnejšo sliko o dogajanjih znotraj slovenske katoliške cerkve v matični državi.

Glas iz Koroške

PS.: Prosim cenjeno uredništvo, da objavi gornje pismo kot »Glas iz Koroške«.

(Podpis)

Naj čimbolj strnemo svoj odgovor na Vaše pismo.

1. Vaše pismo dokazuje tipično slovenski manjvrednostni kompleks. Kaj pa recimo madridska konferenca, kjer Slovenci sodelujemo kvečjemu s svojo radensko vodo? Ne, nesposobnost za reševanje spornih vprašanj res ni slovenski monopol: če bi bil, bi bil vseokrog Slovenije raj na zemlji.

2. Teze dr. Grmiča, da se krščanstvo v jugoslovanskem samoupravnem sistemu kljub vsem oviram lahko vsaj tako ugodno, če ne ugodneje razvija kot na zahodu, slovenska Cerkev po našem ni ovrгла zato, ker ni vredna ovrženja. Po takšni logiki naj bi krščanstvo tembolj uspevalo, čimbolj bi bilo ovirano. Torej bi si Cerkev morala želeli čimveč ovir, tja do katakomb, moderno rečeno do albanske situacije.

3. Niste dobro informirani: dr. Grmič ni odložil upravljanja mariborske škofije, ampak mu je bilo kot kapitularnemu vikarju odvzeto s tem, da ni bil imenovan za ordinatorja iste škofije.

4. Nivo spora med dr. Grmičem

Dalje na 3. strani platnic

SLIKA NA PLATNICI: Pesnica Ljubka Šorli izročila plaketo MLADI ODER 81 Albertu Štrajnu, predstavniku cerkvenega pevskega zbora od Sv. Antona v Trstu, za izvedbo spevoigre Vinka Vodopivca Kovačev študent. O nagradah Mladi oder 81 poročamo v Anteni na 33. strani.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Marija Besednjak, Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavc, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Slovenec - predsednik deželne komisije

Razgovor z deželnim svetovalcem
dr. Dragom Štoko

V deželnem svetu Furlanije-Juljske krajine se je ustvarila nova politična večina. Deželna vodstva Krščanske demokracije, socialistične, republikanske, socialnodemokratske in liberalne stranke ter Slovenske skupnosti so 18. februarja podpisala v Vidmu politični sporazum.

Slovenska skupnost je v novi večini prvič na deželni ravni dosegla odgovorno mesto v vodstvu deželnega sveta. Njen svetovalac dr. Drago Štoko je bil namreč izvoljen za predsednika sedme stalne komisije deželnega sveta. To je doslej najpomembnejše mesto, ki ga je zasedel kak svetovalac slovenske narodnosti.

Ob novi politični sliki in ob novih nalogah slovenske stranke smo dr. Štoko zaprosili za razgovor. (ij)

MLADIKA: Prvo vprašanje, ki se postavi opazovalcu političnega dogajanja pri nas, je to: če je Slovenska skupnost stopila v šeststrankarsko večino, zakaj edina izmed strank koalicije ni zastopana tudi v odboru, torej v deželni vladi?

Dr. ŠTOKA: Vsedržavnim strankam pride vsak izgovor s tem v zvezi prav: mislim na stalni refren oz. pokorščino, ko se njih predstavniki zjutraj odpeljejo z letalom v raznorazna rimska politična središča, da lahko zvečer svoje somišljenike prepričajo, da so le vsedržavne stranke (od DC do PCI) lahko v deželnem odboru, le mi — zagovorniki slovenske narodne skupnosti — da smo nekaj drugačnega. Zato ne moremo »noter«, ampak le »zraven«. To so pač igre med Trstom in Rimom. Čisto osebno pa sem zadovoljen, da nismo bili »prepuščeni« v sam odbor, ker bi prišla SSK v deželni zbornici ob vsako besedo. Odbornik namreč lahko spregovori, ko gre za njegov zakon ali

problem, drugače pa se v zbornici ne oglašajo. Zame pa je važnejša svobodna beseda v zbornici, ki, ne pozabimo, zaseda skoraj vsak dan, v korist Slovencev v Italiji, kot pa prestižno odborniško mesto, ki tega ne dovoljuje.

MLADIKA: Tudi v času pogajanj za »vzajemnostno večino« ni bilo dovoljeno Slovenski skupnosti, da bi stopila v odbor.

Dr. ŠTOKA: Da! S to razliko, da nam danes niso dali roke socialisti, takrat pa komunisti, ki so si zagotovili vsa možna mesta (v predsedstvu sveta in pri vodstvu komisij) le zase!

MLADIKA: Kako si lahko razlagamo nastop socialistov? Ali gre za nastrojenost proti SSK ali pa je izraz starega nasprotovanja samostojnemu političnemu nastopanju Slovencev?

Dr. ŠTOKA: Mislim, da je njih »izvirni greh« v nasprotovanju samostojnemu slovenskemu nastopu, kar je v bistvu greh vseh državnih strank. Poleg tega pa se tržaška PSI verjetno boji za tistih nekaj sto glasov, ki se ob volitvah občasno prelivajo iz PSI v SSK in obratno.

MLADIKA: Vsekakor je SSK kljub vsemu ocenila, da je njena prisotnost v večini pomembna. Zakaj?

Dr. ŠTOKA: Ker smo končno v večini in imamo poleg tega še pomembno predsedniško mesto, in sicer sedme komisije. Nikjer na svetu se politične stranke ne borijo za opozicijo, ampak le za soodgovorno zastopstvo v večini, torej za soodločanje. Včasih so temu pravili oblast, danes je ta beseda antipatična, vendar je tako! Poleg tega, da bomo soodločali v okviru večine, pa smo zadovoljni, da je edina sloven-

ska stranka v Italiji prvič prišla do take javne uveljavitve.

MLADIKA: Kakšne so naloge predsednika sedme komisije?

Dr. ŠTOKA: Zelo pomembne. Kriza, ki je zajela področje prevoznitva (pristanišča, avtoceste, letališča itd.), je dejansko huda. Bolje je v naši deželi s turizmom. Vse to spada v pristojnost sedme komisije.

MLADIKA: Se že pripravljajo kaki načrti, tudi v korist slovenskega prebivalstva?

Dr. ŠTOKA: Takoj ko sem bil izvoljen za predsednika sedme komisije (zame so glasovale stranke nove večine, proti pa nihče!), sem si zadal temeljit načrt: najprej se bo komisija seznanila s celotno problematiko, ki tare naša deželna letališča (Viden, Miren in Ronke). Nato si bomo, če bodo pristojne oblasti to dovolile, ogledali in se bomo torej seznanili s problemi Celovca in Dunaja, s posebnim ozirom na avstrijsko-jugoslovanski predor pod Karavankami, v zvezi s katerim ima naša dežela nemalo problemov. Potem bomo še pretresli možnosti večje turistične povezave med našo deželno in republiko Slovenijo, ob koncu pa načrte sodelovanja s Švico. To je s celotnim področjem, od katerega Trst črpa, kar mu gre, in daje, kar je dolžan.

MLADIKA: Ali ima komisija kako odgovornost za hitre ceste, razlastitve, tovorna postajališča in podobne gradnje?

Dr. ŠTOKA: Neposredno ne. To je odgovornost, ki sloni na ramenih pete deželne komisije. Z razlastitvami torej moja komisija nima opravka; bom pa skušal zastaviti najboljše moči, da bom tudi kot predsednik sedme komisije ob težavah in razlaščanjih najbližje prizadetim in da bom vplival na pristojne forume. Če ne zaradi drugega, da vsaj preprečim kaj hujšega s tem v zvezi. Mislim, da je to lahko bolj uspešno v večini kot v opoziciji.

MLADIKA: Da bo slika popolnejša. Sedanja šeststrankarska večina je zamenjala večino DC-PSI-PRI. Še prej pa je bila tudi Slovenska skupnost članica »vzajemnostne večine«. Zakaj se je ta razbila?

Dr. ŠTOKA: Zaradi izstopa KPI, sicer pa ne povsem samovoljnega. Ponavljam: italijanske stranke preveč resno jemljejo pri nas spremembe v okviru rimske večine. Vsedržavne stranke pri nas ne bi smele tako naivno posnemati vsake politične formule, ki zavlada v Rimu. Večja samostojnost bi bila bolj na mestu. Tako je tudi KPI pri nas morala iz okvira »vzajemnostne večine« in v opozicijo. Mi smo popolnoma samostojna stranka in nismo bili seveda primorani, da gremo skupaj s KPI v opozicijo za daljši čas.

MLADIKA: V javnosti je zavladal vtis, da so bila pogajanja preveč skrivnostna, dolga in negotova.

Dr. ŠTOKA: Res je, pogajanja so bila dolga, negotova in čudna. Nikakor pa ne skrivnostna, saj so bili uradni komunikacije pogajajočih se strank vedno objavljeni. Če smem koga kritizirati, potem moram časnikarje dnevnega tiska, ki večkrat pišejo bolj na podlagi hipotez kot pa na podlagi resničnih dejstev.

MLADIKA: Kaj pravi program nove večine o slovenski problematiki?

Dr. ŠTOKA: Da se večinske stranke obvezujejo, da bodo pozvale svoja predstavništva v parlamentu in v vladi, naj odobrijo zakon za zaščito slovenske narodne skupnosti v deželi. Mislim, da je to mnogo. SSk bi skoraj ne mogla kaj več izterjati od vsedržavnih strank. Prepričan sem, da je ta obveznost tudi sad tridnevne razprave, ki je bila ob začetku junija v deželni zbornici v zvezi z zakonskim osnutkom SSk za globalno zaščito Slovencev v Italiji.

LJUBKA ŠORLI

Pomlad, kje si?

O, ni te še, pomlad, a črni teloh je že prinesel mi tvoj ljub pozdrav, in z njim povezan v šopek prvi zvonček — še plah, preplah, da sam bi zacingljal.

Sinička v sonce gleda in vprašuje:
»Je mar že tu? In vse je še goló!«
S sosedne veje kos jo potolaži:
»Ko stopi k nam, zelenje pride z njo.«

Pomlad, kje si? Z zelenjem, s cvetjem prideš, a tebi, vem, prav nič se ne mudi. Kako pa jaz težkò, težkò te čakam, da mi srce prežariš in moči...

MLADIKA: Ob korakih naprej in ob starih zaprekah se naša narodna skupnost bliža globalnemu zaščitnemu zakonu. Na Tržaškem pa se bližamo zahtevnim upravnim volitvam. Mogoče še zadnja misel, posvečena tem mejnikom!

Dr. ŠTOKA: Da bi naši volilci pravilno in modro razumeli odločitev SSk za vstop v deželno večino — kar se je v takem obsegu prvič zgodilo — in da bi SSk nagradili za ves njen trud, tveganje v političnem življenju in za njen uspeh v teh nelahkih trenutkih, ki jih Slovenci v Italiji bijemo za svoj obstoj, za svojo samostojnost in za napredek vsega našega naroda!

GRENKI PRAZNIK

Vedno jo je omamljal pogled na ognjene zublje. Pritaknila je še eno poleno. Razbeljeno oglje se je razkrušilo v iskrece dragulje. Ničesar ni mogoče primerjati z lepoto razbeljenega ogorka. Kako čudno nedoumljivo moč oddaja. Verjetno so prav take zvezde.

Ozrla se je skozi okno, ledene rože so ga že začele oklepiti v svoje arabeske. Bolj uganila je kot videla belo lunino svetlobo. Skoraj na vsako božično noč je polna luna. Vse njene otroške poti k polnočnicam so bile oblite z nje-no jarko svetlobo. Jaslice, pince, nasmejani zardeli obrazi, mehki, škripajoč sneg, cerkev prepojena s kadilom in grmeča od prazničnega petja. To je bil njen božič. Polna luna spada zraven. Luna je drugačna na božično noč, bolj polna, bolj svečana. Radodarno siplje svojo svetlobo, da bi vsi našli pot k novorojenemu Detetu.

Grenko se je nasmehnila. Njej nima kaj svetiti. Že nekaj let ni prestopila cerkvenega praga. Verjetno ne bi znala niti več moliti, čeprav bi velikokrat rada. Gotovo bi ji bilo potem lažje. Pa ne more.

Tukajšnja cerkev, duhovnikov nastop in pridige, tako imenovani »verniki«¹ ji dajejo vtis, da je prava vera samo njihova, za redke izbranice, ki poznajo tajne obrazce, ona pa kot navadna grešnica ne spada zraven. Ko se je komaj poročila, je še šla kdaj pa kdaj k maši, čeprav se je potem počutila še bolj kriva, ker nekaj nedelj prej ni šla. Mož se ji je posmehoval, čeprav sta se tudi na njegovo željo poročila v cerkvi. Ko je župnik ukinil jutranjo nedeljsko mašo, ker je prihajalo premalo ljudi, je tudi ona nehala hoditi. Če je šla k tisti ob desetih, ni utegnila skuhati kosila točno za poldne — in potem je bil doma prepír. Takrat se je med njima že začelo krhati.

V notranjosti jo je zazeblo. Globoko iz omare je potegnila steklenico konjaka, si velikodušno nalila kozarec, potem pa spet skrbno skrila steklenico za skatle moke in riža. Napetost v njej je začela polagoma popuščati, kakor da bi jo bil stalil ogenj, ki ga je bila zlila vase.

Kazalca na uri sta se že pomaknila čez enajsto. Previdno je odprla vrata krušne peči. Pince je visoko ustala in je bila že lepo rumena. Hitro je zaprla peč, da se ne bi kruh prehladil in se sesedel. Štedilniki na drva lepše pečejo kot plinski, ona pa bi ju le rada zamenjala.

Na Miklavžev večer so sedeli za mizo; skoraj kot normalna družina. Mož se je šalil s

punčkami o parkeljčkih in o darilih, ki so bila še skrbno skrita v njegovem avtu. Takrat se je spomnila najmlajša:

»Kaj pa bo prinesel Miklavž mami? Mama, kaj si želiš?«

»Nov plinski štedilnik, saj tudi Miklavž vidi, da je stari pregorel.«

Preslišal jo je kot že tolikokrat. Kot preslišiš neumno prošnjo služkinje. Saj ona ni nič več kot služkinja. Pa še brez plače povrh.

Če ne bi bilo zaradi otrok, bi pobrala šila in kopita in šla. Kje bi že dobila delo, da bi se lahko preživljala. Saj to sploh ni življenje!

Zadnje čase se niti prepírata ne več. Človeško se nista pogovorila že leta. Tujca sta si! Sovražnika! Tujcu privoščiš vsaj prijazno besedo. Najbolj prijazen izraz, ki ga ima on zanj, je »krava zavaljena«. Začelo se je po Mileninem rojstvu. On je bil najprej užaljen, ker je bila spet punca. Nič ji ni rekel, toda brala mu je na obrazu posmeh prijateljev iz gostilne. Neumen zastarel predsodek iz prazgodovine; in vendar na vasi pomeni moški več, če ima sina, kakor pa če ima hčer.

Ob porodu ji je zdravnik omenil, da se je preko mere zredila. Tudi potem je ostala naprej krepka, kakor se je dobrohotno izrazila njena mama. On pa ni prav nič dobrohotno gledal njenega kipečega telesa. Najprej je začel nekaj nergati o novih stolicah, ki jih bo moral kupiti, ker te ne bodo zdržale njene teže, in o vratih, ki jih bo treba razširiti. Potem je odšel spat v dnevno sobo, češ da ga moti otrokov jok. Do danes se ni še urnil na zakonsko posteljo. Ob sobotah in nedeljah je začel odhajati sam ven, najprej samo na nogometne tekme, potem pa ji sploh ni več povedal, kam. Rekel ji je samo, da ga je sram, da bi se kazal okrog s tako debelo ženo. Raje se druží s svojimi mladostnimi prijatelji, ki so ostali samci. Dvomi, da si je našel kako drugo žensko, preveč boječ je, a kljub temu je ona sama, posebno ker je daleč od rojstne vasi, matere in prijateljic.

Tukaj na vasi nima nobene prave prijateljice. Že od začetka se ji je bilo hudo vživeti v trdo tuje narečje in razumeti nerazumljiva sovrastva, ki že stoletja tlijo med raznimi družinami iz že zdavnaj pozabljenih vzrokov.

Tašča je ni že od začetka marala in kar s težavo ji je šel z jezika tisti »matik«, ko jo je morala ogovoriti. Dva meseca sta živeli v skupnem gospodinjstvu, a je zadostovalo, da so bili

odtlej njuni odnosi zastrupljeni za vse večne čase. Sama je bila in je, kljub trem hčeram. Ob nedeljah jih mož odpelje ven, ona pa ostane sama doma. Ko pospravi tesno stanovanje, ji ostane kot edina družba samo televizija. Cele popoldneve presedi pred televizijskim ekranom, kaj plete in grizlja sladkarije. Bolj kot je živčno napeta, bolj bi jedla. Tako vsaj delno poteši svoj nemir. Kaj zato, če mora potem širiti obleke vsak mesec. Poiskala je steklenico in si znova nalila.

Spet je pogledala v peč, da se slučajno kaj ne smodi. Prijeten vonj ji je objel obraz in se ji oklenil okrog vratu kot majhen otrok. Skorja je dobrodušno počasi rjavela.

Zazdelo se ji je, da v otroški sobi nekdo ječi. Stekla je pogledat. Punčke so spale. Ana se je pokrila čez glavo in samo nosek ji je kukal izpod odej. Strah jo je bilo. In istega neotipljivega strahu se je nalezla tudi mlajša, Tatjana. Samo najmlajša je brezskrbno spala odkrita. V roki je tiščala še v spanju drobceno ovčico. Vzela jo je s sabo, da ji ne bo mraz na jaslích. Pa tudi večje ovce jo lahko pomendrajó, je pomodrovala za konec. Hotela je vzeti tudi Jezuščka in komaj so jo prepričali, da njega grejeta vol in osliček. Koliko smeha in joka je bilo danes z jaslíchami. Starejši dve sta jih hoteli postaviti vsaka na svoj način. Spor se je pomiril šele, ko sta se zedinili, katere ovce so čigave in kod jih lahko paseta. Sama je morala okrasiti drevesce; Milena se je seveda jokala, dokler ji ni dala pisane žogice in nekaj srebrnega traku, da je letala okrog kot angelček. Ko se je on urnil domov, je bilo že vse končano. Seveda ni manjkalo pripomb, kako in kaj bi moralo biti to in ono boljše narejeno. Med večerjo je ves čas brundal, da njegova mati drugače pripravlja ribe, da tisto sploh ni večerja kot se spodobi za božično »viljo«. Molčala je, čeprav bi mu bila lahko odgovorila, da take pripombe, posebno pa še izrečene v takem tonu, ne spadajo med običajne začimbe božičnih večerij. Danes je bil razkačen. Na delu mu ni moglo iti kaj prav. Dovolj bi mu bila narobe naglašena beseda, pa bi začel vpiti kot obseden. Bolje je naredila, da je molčala.

»Mir ljudem na zemlji,« je odjeknilo iz radijskega sprejemnika. Mir. Kakšen mir? Odkar je poročena, je imela mir samo med medenimi tedni. Takoj nato se je med njiju prikradlo nerazumevanje, kakor tanka razpoka v steklene sanje. Ta razpoka se je vedno bolj širila, dokler ju ni dokončno ločila takrat po Mileninem rojstvu. Verjetno sta na začetku oba sanjala isto ljubezen in isto srečo, a nikoli se nista o tem res pogovorila. Jasno bi si bila morala povedati v obraz vse, kar ni šlo, že takrat. E, prav bi se bila morala spoznati že prej, preden sta se poročila. Prepričati bi se bila morala, da je treba graditi zakon na trdni skali in ne na »morda« in »bo že kako«. Saj se trudi, da je hiša vedno

urejena, išče nove recepte, punčke so vedno snažne, zvesta mu je. On pa celó na sveti večer kvarta v gostilni s samskimi prijatelji, kakor da ne bi imel družine.

Zvonjenje ure jo je grobó streslo. Vzela je pince iz peči. Lepo svetlo so se zapekle, pravi užitek jih je bilo pogledati.

Do polnoči je manjkalo še samo deset minut. Iz zvonika se je sprostilo slavnostno vabilo vernim in nevernim.

Kaj pa, če bi le šla tudi ona k polnočnici? Danes je tako lepa čarobna noč. Ne, počakala ga bo. Morda se danes pobota z njo. Danes so vsi dobri. Kako čudno, da so ljudje dobri samo en večer v letu. Dobrote pa bi potrebovali vsi skozi vse leto.

V steklenici je ostalo samo še za prst sladke tekočine. Izpraznila je še zadnji kozarec.

Mehka glasba iz radijskega sprejemnika je napolnila kuhinjo in njeno notranjost z drhtečim pričakovanjem. Saj sta se imela rada nekoč, samo malo več razumevanja bi morala imeti drug za drugega, pa bi bilo vse dobro. Saj bo pozabila na vse, če bo le prijazen z njo.

Zaslutila je korake po stopnicah. Ključ je škrtnil, čeprav je hotel biti neslišen.

Sedaj je videl luč skozi špranjo pod kuhinjskimi vrati. Še dva koraka in pritisnil bo na kljuko.

»Kaj pa delaš še pokonci?«

»Pince sem pekla.«

Iz radijskega sprejemnika se je začulo zmagoslavno zvonjenje.

»Srečen božič!« Zadnji zlog ji je skoraj ostal v zobeh. Njegov pogled, razpet med prazno steklenico konjaka in njo, ji je stisnil grlo.

»Spat pojdi, mrha pijana.«

VLADIMIR KOS

Za okno po dežju

Ugani, zakaj se od davi —
kljub slabim novicam
na radijskih ustih —
smehljam?

Med kaplje z nebeške širine,
med kaplje,
ujete na steklu
oguljenih sten,

prišla je svetloba z vesolja
in žarki stopili
iz ladje so njene
lahno,

en žarek za kapljico eno...
Še zdaj se iskrijo na steklu
poljubi
v slovo.

In večno šumi Nadiža

Dnevnik beneškoslovenskega duhovnika

10

14. septembra 1943

MOJ BEG IZ ČEDADA

Včeraj sem najel konja, voz in nekega fanta in se peljal v Čedad po težki marmornati kamen za našo cerkev. Mislil sem si: kdo ve, če bo to mogoče, ako bodo zasedli deželo Nemci. Po glavni cesti se je bilo težko preriti v mesto zaradi gneče vojakov in civilistov z ropom, zato sem zavil na stransko cesto proti vhodu pri Sv. Ivanu. Tam so mi zaprli pot trije italijanski vojaki in zahtevali, naj s fantom izstopiva in jim izročiva konja in voz. Ker sva se obotavljala, je eden stopil energično bliže k vozu in nameril bombo, druga dva pa sta proti nama nastavila puške. Fant je pobledel in tudi jaz sem se ustrašil ob misli, da bom izgubil konja in voz. Vendar sem ostal hladnokrven ter sem z lepimi, mehкими besedami prav vljudno prosil, naj potrpijo samo deset minut prav na istem mestu; sam da se takoj povrnem iz bolnišnice, kamor peljem fanta, ki mora na takojšnjo operacijo, ker se mu je zaradi zanemarjene dvojne kile pretrgala trebušna mreža — vsaka zamuda pa bi mu bila lahko usodna.

Vojaki so radovedno opazovali bledega in prestrašenega fanta, ki je seveda razumel, se tiščal za spodnji del trebuha in se silil na jok. Vojaki - banditi so se fanta vendar usmili in oni z bombo je končno pogledal na uro in rekel: Zaradi fanta naj bo; a pazite, ako čez deset minut ne boste nazaj, vas bom ustrelil! — Bodite brez skrbi, v desetih minutah bom zopet tukaj!

Zapodil sem konja v dir in prišel v mesto med ljudi. Ko sem opazil orožnike, sem ustavil konja in jim dopovedoval, naj mi pomagajo čez most. Izjavili so, da ne morejo nič pomagati. Zopet sem zapodil konja in kričal ljudem »Pozor! Pozor!«, da me pustijo naprej. Sam ne vem, kako sem se končno preril čez most. Na bolnišnico nisem niti pogledal ampak sem dirjal najprej iz mesta v sosednjo vas, kjer sva s fantom odpregla konja in ga skrila v hlev nekega poznanca, voz pa sva zapeljala na neko dvorišče. Ko sva se potem okrepčala in opogumila s par kozarci vina, sva sklenila previdno povohati v mesto, da bi od bliže videla babilonijo. Seveda sva hodila oprezno po ulicah in pazila, da bi ne ugledala kje opeharjenih banditov, oslov, ki že čez uro časa gotovo škripljejo z zobmi in čakajo plena. Težko sva se mogla preriti do placa skozi gnečo. Prodajalne so zapirali kakor pred veliko nevihto, če so le mogli — nekaterih niso, ker

se je vanje vsulo toliko ljudi, da je moral gospodar zbežati, ljudje pa so se pulili za razne predmete, ki so samo danes... tako poceni.

NEMCI GREJO!

Naenkrat se zasliši besno streljanje in ropotanje od strani predmestja Svetega Dominika, s streljanjem pa je prišla tudi novica, da prihajajo Nemci. Ljudje so začeli bežati na vse strani, tudi jaz in fant (brez kile) sva jo odkurila na vso moč po konja in voz, da bi Nemci ne prestregli povratka domov. Nemci so obleteli mesto na par kamionih in streljali kot besni na vse strani: pri tem je bila ubita tudi neka ženska iz Črnega vrha. Midva sva podila konja na vso moč čez Prešnje in varno prišla na glavno cesto pri Sv. Kvirinu, srečna, da sva rešila ne le lastno kožo, ampak tudi konja in voz, četudi nisva pripeljala marmorja za cerkev.

15. septembra 1943

ITALIJA ZASEDENA OD NEMCEV

Novice zbiramo pri radiu. Nemci so brez velikega truda zasedli že vso Italijo. Tudi Rima so se že polastili, medtem pa so kralj, Badoglio in vlada izginili neznano kam, menda k Zaveznikom na Sicilijo (1). Vatikan je bil vzet pod »nemško varstvo«. Vrata cerkve sv. Petra in Vatikana so se zaprla in vse je močno zastaženo.

16. septembra 1943

ITALIJANSKA REPUBLIKA

Nemcem se je posrečilo rešiti Mussolinija s padalci, ki so se spustili na goro, kjer so nezvesti badoglievci stražili Dučēja v neki planinski koči (2). Ustanovili so Italijanko fašistovsko republiko. Sam rešeni Mussolini se je oglasil po nemškem radiu, napovedal novo republiko ter vabil Italijane, naj se združijo z Nemci in preženejo iz Italije sovražnike Zaveznike.

Nemci so izdali razglas, po katerem morajo vsi italijanski vojaki ali bivši vojaki položiti orožje in se nemudoma javiti najbližjemu nemškemu poveljstvu zaradi mobilizacije proti Zaveznikom pod novo republiko.

Tudi po naših vaseh so razširili razglas. Noben naših fantov se ni odzval — vsi so pripravljeni zbežati v hribe.

(1) V Brindisi.

(2) Skorzenyjeva akcija na Gran Sassu.

PARTIZANI SO TUKAJ

Prišli so iz Kobarida in zasedli Stupico. Najbolj korajžen je domačin Kaliž (3), ki brez strahu hodi po vaseh v novi uniformi in s puško na rami. Ta je pogumno nastopil pri močni posadki italijanskih vojakov in ji ukazal, naj se pobere z našega sveta. Oficirji so se obotavljali in izgovarjali, da čakajo navodil od zgoraj. Nato je Kaliž oborožil še pet domačih fantov in z njimi je pobral vojakom vse orožje, živež in motorni voz. Prestrašeni vojaki se niso branili in razoroženi so se odpravili proti Čedadu, Nemcem v roke.

OBČINSKI STRAŽNIK

Občinskega stražnika Kumina, zagriženega fašista in špijona, ki je toliko škode naredil ne le domačim ljudem, ampak tudi Kobaridcem, je danes aretiral Kaliž in kakor ovco zvezanega odpeljal proti Kobaridu, v zadovoljstvo vseh domačinov.

18. septembra 1943

KARABINJERJI RAZOROŽENI

Partizanom se pridružuje vedno več naših fantov. Le-ti so pod komando Kaliža včeraj napadli karabinjersko vojašnico pri Sv. Lenartu ter razorožili in poslali rakom žvižgat karabinjerje, danes pa še one v Špetru. Navdušenje je veliko med ljudstvom.

19. septembra 1943

ZOPET SLOVENSKA PRIDIGA

Zadnja pridiga v slovenskem jeziku je bila pri nas 18. avgusta 1933. Danes, po desetih le-

(3) Avgust Čedermac iz Ščigle.

tih, so v naši cerkvi zopet peli slovenske pesmi in duhovnik je pridigal slovensko.

Ko so ljudje zopet slišali slovenske pesmi in slovensko besedo, so z zadovoljnim nasmehom izražali svoje veselje in s pogledi dražili političnega tajnika in njegove navzoče podrepnike, ki so takoj povsili glave. Po maši so se jim pred cerkvijo glasno smejali.

20. septembra 1943

MOSTOVE PORUŠILI

Skoraj vsi naši fantje in tudi več starejših mož so vstopili v partizane in si ponosno pripeleli na kapo slovensko zastavico. Pod vodstvom slovenskih (4) komandantov so včeraj razstrelili most čez Nadižo pri Sv. Kvirinu na meji Benečije in onega na cesti, ki pelje v Prešnje, da bi s tem otežili napad Nemcev iz Čedada. Danes pa so razstrelili tudi brnaški most čez Nadižo in s tem pretrgali vodovod Pojane, ki zalaga s pitno vodo Čedad in še 12 drugih občin v Furlaniji.

PRVI VPAD NEMCEV

Velik kamion do zob oboroženih Nemcev si je drznil skozi dolino po desni strani Nadiže. Partizani ga niso nadlegovali do Stupice, tam pa so ga napadli. Nemci so se obupno branili, a so se morali končno predati našim fantom. Dva Nemca sta bila ubita, eden pa ranjen. Partizani so pobrali orožje in kamion, Nemce pa odpeljali proti Kobaridu.

Ta uspeh je navdušil naše partizane.

(4) Kufolo večkrat razlikuje med »našimi«, to je Benečani, in med »slovenskimi«, ko misli na osrednje Slovence.

pod črto - pod črto

Še ples jih bode

Srenjska hiša v Mačkoljah odslej ne bo znana le po tem, da se razpelo v njej seli z ozirom na večjo ali manjšo »naprednost« njenih obiskovalcev. Zaslovela je tudi zato, ker se sam vrh dolinske občinske uprave intenzivno ukvarja z vprašanjem, kdo sme in kdo ne sme v njej plesati na pustni torek.

Zadeva bi bila smešna, če bi šlo za navadno vaško zdrabo. Opisana je bila že v tiskovnem sporočilu prosvetnega društva Mačkolje. Zadnji dve leti deluje v vasi poleg tega društva še društvo Primorsko. Ob obnovitvi srenjske hiše so bili ključni zgradbe slovensko zaupani predsednikoma obeh društev. V vasi nastajajo zadnji dve leti precejšnja trenja in težave, kljub te-

mu sta društvi doslej v dogovoru sklopali o urniku uporabe srenjskih prostorov. Tako tudi za pustovanja. Po dogovoru naj bi razpolagalo s Srenjsko hišo na pustno soboto, nedeljo in pa ponedeljek društvo Primorsko, medtem ko je društvo Mačkolje prevzelo torkov večer. Pojavil pa se je neki pustni odbor, katerega predstavniki se menda ne razlikujejo od članov društva Primorsko. Naenkrat so zahtevali zase pustni torek. Ker jim tega seveda prizadeti niso mogli ugoditi, ker bi se tako odrekli vsaki svoji družabnosti, ki bi bila, poleg tega, odprta vsem, se je »pustni odbor« obrnil naravnost na župana. Kljub razgovorom in pogajanjem je ta z veliko »objektivnostjo« razsodil v korist pustnega odbora. Pojasnila v tisku mučnega vtisa pristran-

skega nastopanja niso mogla odpraviti. Društvo je v svojem sporočilu javnosti zapisalo, da gre za očitno dvojno mero ter za vmešavanje v zadeve, ki naj bi jih reševali že omenjeni društvi, brez izsiljevanj in domislic za odškodovanje drugače mislečega.

P.d., ki objavlja županov odgovor, obžaluje, da »vaščani niso našli skupnega jezika o takšni zadevi, kot je pustno praznovanje, ki bi moralo nasprotno pomiriti duhove in poenotiti pobude«.

Kdor je sledil dogajanju v Mačkoljah že ob odprtju srenjske hiše, pa bo z lahkoto razumel, da gre v resnici samo za svetohlinsko izigravanje društva, ki se vse od konca vojne trudi za ohranitev slovenstva v tej skrajni vasi na robu Istre.

21. septembra 1943

MOST PRI LIPI

so nocoj naši fantje razstrelili.

NEMŠKI NAPAD PRI SV. KVIRINU

Nemci so poskusili vpasti v Benečijo po brnaški cesti. Vnela se je huda bitka med Sv. Kvirinom in Barnasom. Nemci so pustili dva ubita in kamion ter peš zbežali čez njive koruze proti Čedadu. Tako razpolagajo sedaj partizani z dvema kamionoma.

PARTIZANSKO POVELJSTVO NA LOGU

Partizani so uredili svoje poveljstvo na Logu in ustanovili novo brigado »Matajur«, v kateri je že čez sto fantov iz naše občine pod poveljstvom nekega komisarja, ki je baje doma iz Maribora, in nekega učitelja iz Breginja. Že vsi so preskrbljeni z orožjem. Danes so po vaseh zbirali živež za partizane in ga vozili s kamionom v zaloge na Logu. Tam gor kuhajo domačinke za vse partizane podboneške občine. Navdušenje je veliko po vsej dolini: ljudje se shajajo po vaseh in komentirajo dogodke, vsi se izražajo: Hvala Bogu, da smo tudi mi rešeni!

Srečal sem profesorja B., ki mi je rekel: No, kri je le kri! Kdo bi si mogel misliti, da bi mogli naši ljudje v partizanih postati tako zavedni in navdušeni Slovenci brez najmanjše propagande!

DISCIPLINA PARTIZANOV

Disciplina partizanov je res vzorna in stroga, tako da se naši ljudje kar čudijo: gorje partizanu, ki bi preklinjal. Pravijo, da so v Kobaridu ustrelili partizana, ki je po prvem opozorilu še drugič Boga preklel.

Noben partizan ne sme piti vina brez posebnega dovoljenja komandanta, ne sme nič vzeti in niti prositi po hišah, ne smejo govoriti z dekleti. Seveda je našim fantom to težko, ker jim vsi ponujajo vina. Jablane se kar upogibajo od jabolk, a se jih nihče ne dotakne. Vsi lepo ubogajo in so vljudni do vsakogar. Gostilničarjem so zapovedali, da ne smejo nikomur točiti več kot pol litra vina in da morajo zapreti gostilno točno ob devetih. Pijanost je strogo kaznovana. To je našim ljudem zelo všeč in hvalijo slovensko civilizacijo. Pravijo, da bi v Italiji, če bi bila taka disciplina, nikoli ne prišlo do tako sramotnega poloma. Vsi so prepričani, da Italije ne bo več ali pa da bo okrnjena v malo državico. Vedno več naših fantov se vrača iz Italije, od koder so pobegnili Nemcem. Pravijo, kakšne surovosti uganjajo Nemci in Italijani Mussolinijeve republike, in s tem podžigajo naše ljudi k sovražstvu do Nemcev in Italijanov.

22. septembra 1943

STRAH NEMCEV PRED PARTIZANI

S prepustnico komande na Logu smejo ljudje v Čedad prodajati sadje ali kupovat sol in druge potrebščine. Nemci jih povprašujejo po partizanih, zlasti starejše može, ki si kot bivši emigranti skoraj vsi pomagajo z nemščino. Ljudje seveda ne izdajajo partizanov in jim pravijo, da je v Nadiški in okoliških dolinah okoli 20.000 oboroženih partizanov, da pa ni med njimi niti enega domačina. Take novice begajo Nemce, ki se boje napada na Čedad. Okoli mesta so postavili bunkerje in straže vsepovsod, tudi na strehah. Vsakogar, ki pride v Čedad, legitimirajo.

Ko bi vedeli za resnico, bi jih kmalu imeli v dolini kljub hrabrosti naših fantov!

---

pod črto - pod črto

Ne gre za ples. Gre za strpnost v medsebojnih odnosih. Gre za priznavanje raznolikosti med nami. Nekateri se tako zaletavajo v drugače misleče, da izgubljajo smisel za smešnost.

KRATKOVIDNA POLITIKA

Kot se sliši, je postavljala največ ovir sodelovanju Slovenske skupnosti v novi deželni večini, še posebej pa prisotnosti deželnega svetovalca SSK v deželnem odboru, Italijanska socialistična stranka. Ni prvič, da ostro nastopa ravno proti samostojni stranki naše manjšine.

Ko se je razpustila Neodvisna socialistična zveza, je bilo članstvu svetovano, naj se prepíše v socialistično

stranko. Res je stranka izpeljala nekaj pomembnih dejanj, med katerimi je treba uvrstiti na prvo mesto izvolitev prvega slovenskega tržaškega občinskega odbornika, D. Hreščaka. Takrat so jo vse slovenske sile podprle. Zdaj, ko bi lahko Slovenci dobili svojega prvega deželnega odbornika, pa se je PSI uprl.

Človek ima vtis, da socialistična stranka zadnja leta slovensko vprašanje precej zanemarja. Pri tem pa je kdo v njenem vodstvu mnenja, da lažje ohranja slovenske glasove s tem, da med Slovenci ovira ostale politične sile, kot če bi se postavila z odločnim dejanjem tam, kjer bi njena volja res nekaj zalegla — v rimski vlad, od katere je odvisna naša globalna zaščita.

ČE V MOSKVI VERJAMEŠ V BOGA...

Eden najbolj znanih »uradnih« sovjetskih pisateljev, Vladimir Solovkhin, član KP SZ, je med drugimi svojimi aforizmi napisal tudi naslednjega: »V dvajsetem stoletju noben misleči človek ne more dvomiti o obstoju nekega najvišjega razuma. Sicer bi morali priznati, da so tako popolni sistemi kakor človek, cvet, ptič, nastali na podlagi povsem slučajne kombinacije kemičnih elementov, molekul in atomov...«

Seveda se je ob tem zapisu »sponzano« vzdignil kup bralcev, ki so izrazili svoje ogorčenje nad pisateljem, ki tako pomaga »farjem v njihovem početju«. Pisatelj aforizem je izšel v reviji SAVREMENIK.

NEMCI PRI SV. KVIRINU

Nemci so nervozni in se boje, da bi partizani marširali na Čedad. Danes so nenadoma pridreli s kamionom do Sv. Kvirina in besno streljali z brzostrelkami in topiči proti hišam. Skriti partizani jim niso odgovorili in Nemci so se vrnili v Čedad.

Najbrž so hoteli poizvedeti, ali so v obrambi slovenske meje partizani in koliko jih je.

23. septembra 1943

NOV NEMŠKI NAPAD ODBIT

Danes so bili že zopet Nemci pri Sv. Kvirinu na kamionih in z oklopnim vozom. Očividno so nameravali vdreti v dolino, maščevati ubite Nemce in ustrašiti partizane ter si odpreti pot po dolini čez Kobarid na Trbiž.

Včerajšnji napad je bil alarmiral partizane, ki so se strategično izvrstno razporedili in poskrili tokraj in onkraj mosta. Nemci so obstreljevali hiše, partizani pa so se potuhnili. Ko pa so Nemci pognali svoja vozila proti Barnasu, so se partizani odločno uprli. Vnela se je huda bitka: od vseh strani, tudi od zadaj, so metali ročne bombe in streljali na Nemce. Sedemnajstletni partizan je pogumno skočil iz zasede na neki nemški kamion in s puško ustrelil Nemca, ki je bil pri brzostrelki. Znani Kaliž je skušal splezati na oklopni voz in je vrgel ročno bombo prav na šoferja. Nemci so poskakali z nekega kamiona in ga napadli z ročnimi granatami. Kaliž se je vrgel šest metrov globoko na nadiško strugo, se delal, da je mrtev, in se tako čudežno rešil. Tudi mrsinskemu fantu (5) se ni nič zgodilo. Končno so Nemci zbrali svojih šest mrtvih in več ranjencev, ki so ležali na cesti, in se vrnili v Čedad, kolikor se je le dalo hitro.

Naši partizani se veselijo zmage, jezi pa jih, da jim ni uspelo zajeti Nemcev in orožja. Partizanov je bilo na straži 60, Nemcev pa mnogo več. Streljanje je opozorilo vse partizane po dolini; z vsemi mogočimi sredstvi so hiteli proti Sv. Kvirinu, dospeli pa so, ko so jo bili Nemci že odkurili.

24. septembra 1943

FAŠISTI IZ ŠPETRA

Fašisti iz Špetra se boje nemških represalij, zato so se bivši podestà, politični tajnik in neki laški duhovnik na tihem znašli pred uradom nemške komande v Čedadu in prosili za sprejem. Nemški komandant jih ni hotel sprejeti. Ker pa niso odjenjali, jim je ugodil v toliko, da povedo svoje želje tolmaču kar pred hišo. Tolmača so prosili, naj sporoči svojemu šefu, da se Špetrovci ne upirajo nemški okupaciji, niso partizani, simpatizirajo za Nemce; prosijo jih, naj zase-

(5) Prej omenjeni sedemnajstletnik.

dejo Špeter in jih rešijo partizanov, ki so vsi le gorjani ali tujci. Tolmač jim je zagotovil, da bo vse to sporočil komandantu.

Mogoče so za to zvedeli tudi partizani, ker so danes odpeljali iz Špetra pet oseb, osumljenih, da imajo zveze z Nemci in fašisti v Čedadu. Škoda le, da niso zadeli teh pravih!

Sliši se grmenje topov izza Stare gore: pravijo, da se partizani borijo za Gorico in Trst.

NA ŠENTKVIRINSKI FRONTI

so danes naši partizani iz zasede napadli Nemce, ki so prišli vohat na mejo. Nemcem se je posrečilo zbežati v koruzo, a pustiti so morali kamion in velik motor.

27. septembra 1943

TISOČ STOTOV PŠENIČNE MOKE

Tisoč stotov pšenične moke so imeli Nemci na zalogi v mlinu pri Ažli in so jo nameravali rešiti z napadom. Zanj so zvedeli partizani in so danes z vsemi razpoložljivimi možmi pohiteli v Ažlo, jo naložili na vozove in kamione ter jo prepeljali na Log. Z njo bodo pekli partizanom kruh in jo razdelili ljudem po 5 kilogramov na osebo.

Lačni Nemci so seveda razkačeni, a si ne upajo na »štrafekspeidijon« (6).

VELIKODUŠNOST DO FAŠISTOV

Bivši fašisti so že molili »grevengo« (7), ko so vzeli oblast v roke partizani — saj so slišali povsod le »Smrt fašizmu!« Pa jih ni nihče nadlegoval in počasi so spet prišli na sonce ter ostentativno pomagali partizanom in jim šli na roko.

Seveda le pazijo nanje. Bivšega političnega tajnika so opozorili. Prejšnji politični tajnik je, ko so ga prišli klicat, zbežal v gozd iz strahu, da bi ga ne odpeljali kdo ve kam ali celo ustrelili. Ko pa je izvedel, da so mu rekvirirali ženo, se jim je takoj predstavil in nič hudega se mu ni zgodilo.

Strah, da bi morali polagati račune za preteklost, sili fašiste, da se hlinijo za navdušene Slovence in protiitalijane. Vedno so prvi, ko gre za pomoč Slovincem, italijanskega jezika ne znajo več. Sin bivšega podboneškega podestàja je snel vse Mussolinijeve in kraljeve slike na občini in v »Casa del Fascio« in jih sežgal na cesti.

Tukaj v naši deželi je vse mirno, ljudje veselo delajo, javno kuhajo žganje. Vsak ve, da dela zase in ne za »Ammasso« (8) kakor prejšnja leta. Iz Čedada prinašajo novice, da Nemci in Italijani po Furlaniji pobirajo ljudem vozila, žito, živino, ljudi pa vozijo na delo na fronte ali na Nemško.

(6) Kazenski pohod.

(7) Kesanje.

(8) Obvezne oddaje za državne zaloge.

Naša zaščita: v parlamentu in pred ustavnim sodiščem

Desetletja dolga pot do zakonske zaščite slovenske manjšine v Italiji zadnje tedne beleži kako novo stopinjo naprej. V senatni komisiji za ustavna vprašanja so že za sejo 3. februarja vpisali na dnevni red razpravo o zakonskih osnutkih, ki govorijo o globalni zaščiti slovenske manjšine, vendar je bila razprava dne 2. februarja preložena v pričakovanju na osnutek Krščanske demokracije, ki se je končno odločila, da pripravi svoj predlog. Njegovo besedilo je bilo objavljeno tik pred izidom Mladike in mu bo torej treba posvetiti pozornost prihodnjič, ker vsebuje zelo negativne omejitve. 3. marca so začeli v senatni komisiji razpravo o globalni zaščiti Slovencev.

V poslanski zbornici, kjer leži 13 osnutkov o raznih manjšinah, tudi o slovenski, se je razprava začela 24. februarja, spet v komisiji za ustavna vprašanja. Uvodno poročilo je prebral socialistični podpredsednik poslanske zbornice Fortuna, ki je predlagal, naj bi senat razpravljal o globalni zaščiti Slovencev, poslanska zbornica pa o okvirnih osnutkih, ki predvidevajo določila, veljavna za vse manjšine v Italiji (minimalna zaščita tudi za manjšine, ki doslej niso bile deležne nobene pozornosti zakonodajalcev v Italiji). Ta predlog pa ni bil soglasno sprejet. Na naslednji seji, 3. marca, pa je prodril. Začela se je torej obravnava ostalih osnutkov.

Medtem je italijansko ustavno sodišče izreklo pomembno rzsodbo o rabi slovenskega jezika. Gre za rzsodbo št. 28 z dne 20. januarja 1982, ki je bila objavljena 11. februarja. Do nje je prišlo v zvezi z nastopi tržaškega profesorja Sama Pahorja, ki je bil leta 1974 obso-

jen pred tržaškim pretorjem, češ da ni hotel povedati svojih osebnih podatkov mestnemu redarju. Pahor je v resnici zahteval, da se upravne oblasti poslužujejo slovenščine v odnosu z njim, kot to določa 5. člen posebnega statuta, ki je bil priložen londonskemu memorandumu iz leta 1954. Med prizivnim kazenskim postopkom pred tržaškim sodiščem 8. marca 1977 pa je prišlo do spora glede uporabe slovenščine v odnosih s sodnimi oblastmi. Sodni zbor, katerega predsednik je bil dr. Sergio Serbo, je z lastno odredbo sprožil vprašanje ustavnosti člena 137 zakonika o kazenskem postopku, ki v prvem odstavku določa, da morajo biti vsi akti kazenskega postopka v italijanščini, v tretjem odstavku pa določa kazni za osebe, ki kljub poznavanju italijanščine nočejo uporabljati tega jezika pred sodnikom. Ko je tržaško sodišče dalo pobudo za začetek postopka za oceno ustavnosti in je prekinilo obravnavo ter predalo akte ustavnemu sodišču v Rimu, je utemeljilo svoj dvom o ustavnosti določil z mnenjem, da kršijo načelo zaščite slovenske manjšine, ki ga vsebujeta 6. člen ustave in 3. člen posebnega statuta Furlanije-Juljske krajine, poleg tega pa ustvarjajo neenakopravnost med pripadniki slovenske manjšine in pripadniki nemške manjšine, ki ima na Južnem Tirolskem zajamčeno uporabo nemškega jezika v kazenskem postopku, oz. manjšine francoskega jezika v Dolini Aoste.

Po petih letih se je zdaj ustavno sodišče izreklo z dolgo, zapleteno in delno protislovno rzsodbo. Vsekakor je ustavno sodišče izjavilo, da člen ni v nasprotju z ustavo, ker je v Italiji edini uradni jezik italijanščina. Izjeme dopuščajo le posebni zakoni v korist manjšin. Dlje: iz splošnih načel o manjšinski zaščiti po njegovem mnenju ni mogoče izvajati točno določene vsebine, v tem primeru glede uporabe oz. kaznivosti manjšinskega jezika pred sodniki. Po mnenju ustavnega sodišča so namreč tako 3. in 6. člen ustave kot tudi 3. člen deželnega statuta le načelnega, programskega značaja. Potrebno je torej, da zakonodajalec sprejme izvršilne norme. Tudi londonski memorandum in osimski sporazumi za ustavno sodišče nimajo take vsebine, da bi jih lahko brez izvršilnih norm uveljavljali v korist slovenske manjšine.

In večno šumi Nadiža

Vedno smo v strahu, kdaj nas bodo nemški in italijanski fašisti napadli z večjimi silami ter se maščevali nad nami.

DVE VLADI

Dve vladi ima sedaj Italija: Badogliovo pod pokroviteljstvom Zaveznikov in Mussolinijevo pod Nemci. Mi, hvala Bogu, ne spadamo pod nobeno. — Sami imamo našo... republiko! Če bo le trajala!

(se nadaljuje)

Kljub vsemu temu pa ustavno sodišče trdi, da se ne more izogniti dolžnosti, da poišče odgovor na zastavljeno vprašanje o pravicah slovenščine pred kazenskim sodnikom. Pri tem pride do zaključka, da je slovenska manjšina na Tržaškem pravno priznana manjšina. Tudi brez izvršilnih norm zato izvaja iz 6. člena ustave neko »minimalno operativnost«¹ ustavnega načela o manjšinski zaščiti. Zato sklepa, da noben pripadnik slovenske manjšine na Tržaškem ne more biti kaznovan zaradi uporabe materinščine pred sodnikom, ker bi bilo to v nasprotju tako z logiko kot s pravnimi načeli. Poznavanje italijanščine je tu brez pomena, saj bi drugače manjšinska zaščita ne imela nobene vsebine, nadaljuje sodišče. «Ta 'minimalna' zaščita že sedaj dopušča, da se pripadniki slovenske manjšine tudi v odnosih s krajevnimi sodnimi oblastmi poslužujejo svojega materinega jezika in da prejemajo odgovore od oblasti v tem jeziku: ustno neposredno ali s pomočjo tolmača, pismeno z italijanskim besedilom, ki ga spremlja prevod v slovenski jezik.» Tako je dobesedno rečeno v razsodbi. V skladu s takim tolmačenjem je torej člen 137 kazenskega postopnika ustaven. Ohranja torej svojo moč, za Slovence na Tržaškem pa ima omejeno veljavnost.

Razsodba ustavnega sodišča, ki je tu le skopo obnovljena, bi zaslužila podrobno analizo. Vsekakor vsebuje pozitivne in negativne pvine.

Kljub vsem omejitvam je torej najvišje sodišče v Italiji potrdilo, da ima slovenščina v javnosti svoje mesto. Pomisliti bi bilo treba, kako naj vsa manjšina zdaj nastopa, da se razsodba v vsakdanjem življenju uveljavi. Sodišče dalje graja italijanske zakonodajalce, da še niso odobrili zaščitnega zakona. Morda bo to pospešilo postopek v parlamentu. Medtem ko je ustavno sodišče z razsodbo št. 14 iz leta 1965, ki je tudi obravnavala našo manjšino, odločilo, da dežele nimajo pristojnosti na področju manjšinske zaščite, v tej razsodbi, ki sicer ne obravnava tega vprašanja, vendarle omenja nekaj deželnih zakonov Furlanije-Julijske krajine v korist slovenske manjšine in jih prišteva med ukrepe, ki uresničujejo manjšinsko zaščito. S tem sodišče vsaj posredno potrjuje, da se je njegovo tolmačenje deželnih pristojnosti na manjšinskem področju v teh letih spremenilo. Sodišče dalje omejuje svojo razsodbo na tržaško pokrajino izrecno zato, ker je vprašanje nastalo v Trstu, o javni rabi slovenščine v drugih predelih dežele pa se nalašč ne izreka. Po eni strani je to slabo, ker dopušča dvomjema, po drugi pa je dobro, saj pušča odprta vrata za rešitev problema tudi tam, saj bi se sodišče lahko izreklo tudi precej bolj restriktivno, kot se je marsikdo dejansko bal.

Razsodba postavlja tudi vrsto vprašanj. Uvaja pojem »priznana manjšina«, ki se je do-

sllej pojavil le v kakem zakonskem osnutku. Ali je dopustno, da so v demokratični državi »nepriznane manjšine?«² Dalje: nekoliko protislovno je, če sodišče najprej trdi, da potrebujejo načela o manjšinski zaščiti izvršilne norme, potem pa kljub temu iz njih izvaja »minimalno operativnost«³ in »minimalno zaščito«. Ali jo ustavno sodišče sproti ugotavlja? Bo treba sprožiti vprašanja ustavnosti na vseh področjih in priti tako do zaščite? Zelo dvorezna je dalje trditev, da mora zakonodajalec uresničiti ustavna načela o manjšinski zaščiti na podlagi lastnega preudarka in da določila v korist Nemcev in Francozov še ne pomenijo, da morajo veljati za Slovence v Italiji določila z isto vsebino. Res je, da načelo o »dejanski enakopravnosti«⁴ zahteva različne pristope, ki pa imajo kot končni cilj dejansko enakopravnost, vendarle mora obstajati neka raven, pod katero ni mogoče pasti, če nočemo preiti v nasprotje z ustavo. Če je uresničevanje načela o manjšinski zaščiti tako zelo prepuščeno zakonodajalcu, je nevarno, da se ustavno sodišče ne bo hotelo izreči v morebitnih postopkih o ustavnosti naše prihodnje globalne zaščite, za katero obstaja lahko nevarnost, da je v kakem delu nesprijemljiva.

Pri razsodbi je negativno predvsem to, da ustavno sodišče zmanjšuje pomen osimskega sporazuma, ki je končno posredno ratificiral tudi londonski memorandum. O posebnem statusu, priloženem londonskemu memorandumu, je težko reči, da je tako načelnega značaja, da potrebuje še nadaljnje izvršilne norme! Negativno je tudi to, da je sodišče dopustilo dvomje o veljavnosti razsodbe za goriško in videmsko pokrajino, medtem ko je tržaško sodišče ob predaji aktov poudarilo, da spada pravica do izražanja v materinščini pred sodnikom med bistvene pravice Slovencev v Furlaniji-Julijski krajini. Končno pa je nekoliko nevarna formula, s katero je sodišče rešilo vprašanje. Člen 137 je zanj ustaven, v kolikor se upošteva njegovo tolmačenje njegove vsebine. Med italijanskimi pravniki pa ni edinosti o tem, koliko taka razsodba obvezuje vse sodnike. Če je kako določilo proglašeno za protiustavno, ni debate. Če pa ga ustavno sodišče »reši«⁵ z lastno interpretacijo, vsaj formalno taka interpretacija ne obvezuje vseh sodnikov. Če pride spet do postopka pred ustavnim sodiščem, bo to verjetno — a ne nujno — potrdilo svoje mnenje, če pa ne pride do ustavnega sodišča (in spor lahko sproži le sodnik), je stvar bolj zapletena. Vsekakor kasacijsko sodišče, ki v zadnji stopnji odloča o tolmačenju zakonov, v veliki večini primerov sprejema tolmačenja ustavnega sodišča. Veliko manj dvomov bi bilo, če bi se ustavno sodišče poslužilo formule, da je člen 137 protiustavni v tistem delu, ki ne predvideva možne uporabe manjšinskega jezika. To bi bilo čisto možno tudi zato, ker zakon 108 iz leta 1974, ki je po-

dalje na naslednji strani ■

-ica

Rabi zlasti za tvorbo ženskih imen in manjšalk, vendar tudi za sestavo ženskih samostalnikov in v zvezi z drugimi formanti. (Bajec I, § 180-189)

Blažica, Bradica, Budica, Drakovica, Ferlizza, Gorizza, Gorizzio (s starofurlanskim prehodom -a > -o), *Hvalica, Iorizzo, Jerebica, Jurca? Lesica, Mavica, Mušica, Perica, Periovizza, Radica, Sussetizza, Vodice?*

-ida

Slovenskega sufiksa *ida* ni. (Bajec I, § 122) Več pri Bajcu ni. Edini primer, ki ga citira, je »*robida*, prim. lat. *rubus*«. Če naj dodamo primorski samostalni *golida* < lat.-it. *galietta*, potem moramo tudi sl. priimkom na *-ida* iskati romansko osnovo ali vsaj hibridno tvorbo.

Bellida, Saksida.

-iga

Bajec I, § 172, citira le nekaj primerov. Za razlago edinega tu prisotnega priimka *Fajdiga* pride v poštev tudi rom. *-ica/-iga*, prim. De Felice, str. 322-323.

-uga

Narečno utegne *-uga* ustrezati formantu *-oga*. (Bajec I, § 173, 169) Po samostalnikih *plečúga* »plečata ženska«, *rdečúga* »svinja, hruška«, *vlačúga, belóga* »bela svinja«, *rdečóga, rdečúga* »rdeča svinja« je moč domnevati, da je imel formant slabšalen pomen. Redki primeri na zahodu (»Formant je še največ rabljen po vzhodnem Štajerskem«, Bajec I, § 169) dopuščajo domnevo, da gre le za patronimičen formant, čeprav s slabšalnim prizvokom.

Ferluga, Teduga, Valduga.

-iha

gl. *-ih*

-ja

gl. *-a*

-ija

< srvn. *-ie* < roman. *-ia*. (Bajec I, § 24)

Becia, Galicija, Jericijo.

-alja

Bajec I, § 52, le omenja obrazilo *-alj, -alja*, ki ga pozna le nekaj besed. SP I, str. 107-108, omenja pri sufiksu *-al'6* tudi atributivne ekspresivne tvorbe, kar povsem ustreza našemu primeru: *Cukalja*.

-elja

-elja, gl. *-elj*

-olja

-olja, gl. *-olj*

-anja

je med vsemi slovanskimi jeziki dokaj redka, številno pa je zastopana na sl. vzhodu, a tudi tam ni več tvorna. (Bajec I, § 71) Ima zaničljiv pomen (Bunc).

Glavanja, Kravanja.

-inja

< *-ynja, -ynji* rabi predvsem za tvorbo ženskih imen in za izpeljavo abstraktnih samostalnikov in pridevnikov. (Bajec I, § 75)

Godigna, Mauchigna, Radinja, Šafinja.

-onja

»Gornje (gl. *-on*) pa ne velja za obrazilo *-onja*, ki je zlasti v hrvaškosrbskem jeziku silno razširjeno. Da ga je bilo nekoč tudi v slovenščini dosti več, pričajo priimki. (Bajec I, § 73) Ima zaničljiv pomen. (Bunc)

Bertogna**, *Dragonja, Drekonja, Goronja, Grahonja, Pervonja, Picogna, Plazzogna, Pregogna, Regogna?*, *Špehonja, Tihonja, Trakonja, Velikonja.*

-ka

< *-6ka* ali *-7ka* (Bajec I, § 162-166) ima, kakor pripona *-ak* zelo razvejene pomenske funkcije. Redki priimki na *-ka* kažejo neenotno podobo.

Berka, Černeka, Drufovka.

-la

Praktično grupiram tu redke priimke na *-ala* in *-ila*, ki utegnejo biti zelo različnega in nejasnega izvora, prim. Bajec I, § 48, 51.

Bedila, Budala, Dobrilla.

-(j)ana

gl. *-(j)an*

-ihna

Pri edinem priimku *Budihna* gre morda za sestavljeno pripono *-ih* + *-na*.

-ina

je ena najpomembnejših sl. pripon, še danes močno tvorna in pomensko bogata. (Bajec I, § 77-87) Pri tvorbi priimkov pride v poštev večalni pomen.

Bedina, Belina, Benčina, Bolčina, Bonina, Bratina**, *Breghina?*, (gl. *Berginc*), *Četina, Galina?*, *Glavina, Godina, Grdina, Grudina, Gržina, Jelina, Kelemina, Kocina, Kosmina, Kračina, Kravina, Montina***, *Mužina, Petrina, Quarina, Tranchina, Trapina, Tropina, Vončina.*

-ora

gl. *-or*

-iša

O tem formantu gl. na str. 39-40 pod geslom LEGIŠA.

Legiša, Lenisa, Martissa, Melissa?

-uša

< *-uchja*. V primerih, kjer *-uša* ustreza maskulinom na *-uh*, je navadno slabšalni pomen. (Bajec I, § 205)

Petruša.

-ôta

Pripona *-ôta (-ôta)* < *-(o)ta* je v glagolskih izvedenkah primarna, v izimskih se je razvila sekundarno od o-jevskih debel, vendar tako zgodaj, da se pristavlja tudi že tvorbam iz pridevnikov brez priponskega podaljška. (Bajec I, § 118)

Černota.

-(j)ava

S pripono *-(j)ava* tvorimo ponajveč izpeljanke iz glagolov, ki so prvotno pomenile glagolsko dejanje. Besede s to pripono imajo zbirni pomen. (Bajec I, § 129)

V slovanski onomastiki je pripona *-(j)ava* razširjena od Poljske preko Češke, Slovenije in Hrvatske do osrednja Balkanskega polotoka. (Alenka Šivic-Dular, Južnoslovanski priimki s pripono *-(j)ava*, v tisku)

Basnava**, Bernava, Durjava.

-oža

gl. -až

-uža

gl. -až

-əc, -ac, -ic

Pripona *-əc* < psla. *-ŕcŕ* »dela iz glagolskih podstav imena delujočih oseb« (nomina agentis): *bajec* »čarovnik«... Prvotno je bil *-ŕcŕ* nevtralni formant, ki ni dajal posebnega pomena. Ščasoma pa so se izpeljanke iz samostalniških osnov začutile za deminutiva... Izvedenke iz pridevnikov so substantivizacije... Formant se pristavlja sestavljenim besedam... Z obrazilom *-əc* se izpeljuje tudi imena prebivalcev po njih izvoru, narodnosti, veri (dostikrat v zvezi s formantom *-an*)...« (Bajec I, § 190-194)

V onomastiki lahko zadobi deminutiv funkcijo patronimika-metronimika.

Formant *-əc* pišemo po pravilih sl. pravopisa *-ec*, vendar številni priimki ohranjajo arhaičen zapis *-ic*, v številnih narečjih pa se spremeni v *-ac* (rezijansko, beneška, istrska narečja). Pri številnih priimkih istrskega izvora je težko presoditi, ali imamo opraviti s sl. narečnim formantom ali s hrvaškim formantom, saj sta enakega izvora: morali bi poznati izvorni kraj priimka, da ga lahko spravimo med sl. ali med hrvaške; končno imamo v velikem številu primerov opraviti s priimki, ki so nastali vzporedno v slovenščini in v hrvaščini.

Pri it. zapisu *-ez, -iz, -az* je nadalje nevarno zamenjati sl. formant z romanskimi, zlasti pri *-az*, ki je pogosten v onomastiki med Furlani in Ladinci (*Crepaz!*) in še druge.

Antonac, Baj(e)c, Baraz?, Berginz, Blavic?, Bobic, Bohin(j)c, Bonac*, Bonovac, Boreanaz, Brauc, Brejc**, Bremec, Brezac, Bric, Brodaz, Bukovec**, Castagnaviz, Cerneaz, Coianiz/Cojaniz, Cromaz, Cuciz, Čebulec, Čedermac, Černic, Černovic, Čubic, Debevc, Dolenc**, Erjavec, Fabac, Fusinaz, Gabrovec, Giacovaz, Goliz, Gorjanc**, Grbec, Grilc, Grmec, Gropajc, Hlapec, Ipa-
vic, Jarc, Kanalac, Klancinc, Klinec, Knafelc, Kodermac, Kojc, Kolenc, Komac, Komavec?, Komjanc, Konc, Konjedic, Koprivec, Korošec, Kozajnc, Kozarec?, Kranj(e)c, Krapec, Kraševc, Kristanec, Krivec, Križanac, Kukovac, Lenac, Leskovic, Madric, Makovec, Makuc?, Marinac, Martelanc, Martinc, Melinc, Mieraz/Mieriz, Miklavec, Miljavac, Mlinc, Moderc, Moschitz, Muravic, Nemeč, Paglavec, Paviz, Peharc, Peric, Perz, Pitamiz, Pojanac, Pregaraz, Rebec?, Remec, Rojc, Romaz, Samec, Savenc, Serbrelez, Slemec, Šabec, Šimac, Šimic,

Škorjanc, Teromaz, Tominec, Trnovec, Trobec, Urbanac, Varlez?, Vatovec, Vazzaz, Velikac, Verbanaz, Vidic, Vodopivec, Volc, Vrabc, Vranjac, Vrtovec, Zajc, Zinic?, Zlobec, Zubic, Zverc, Žgavec, Živec.

-ləc, -vəc

»Končnici *-ləc* in *-vəc* sta se zaradi prehoda *l > u* v današnjem knjižnem jeziku popolnoma spremešali ...« (Bajec I, § 195-198)

a) iz glagolskih pridevnikov na *-av, -iv* s pripono *-əc* dobimo izrazita nomina agentis; sem spada priimkovni tip *Sajovic*;

b) izvedenke iz deležnika na *-l* tvorijo imena oseb, ki so kaj storile ali trpele, še številnejše pa imajo pomen v sedanjosti delujočih oseb; sem spada priimkovni tip *(T)kal(e)c*;

c) izpeljanke iz sst. na *-alo, -ilo*.

Kauc, Likavec, Paljavec, Pobulavec, Pokavac, Prelec, Sajovic, Trušnovec.

-uc

Pri edinem priimku te vrste *Peruc* gre bržkone za romanski formant *-uzzo* v narečni varianti *-üz*, prim. De Felice, str. 331.

-ač

»Pripona *-ač* < *-akjo* je mlada, v balto-slovanski epohi še neznana... V izglagolskih tvorbah iz nedovršnikov daje pomen delujoče osebe... Ako orodje opravlja podobno delo, je pomenski prenos blizu... Izvedenke iz samostalnikov pomenijo veliko mero tistega, kar izraža simpleks (avgmentativa), ali, da ima s tem opraviti.« (Bajec I, § 222)

Gombač, Kosmač, Kovač, Mlač, Petrač, Strojač.

-ič

Pripona *-ič* iz *ikjo* služi za tvorbo nomina agentis iz glagolov IV. vrste ali analogno (Bajec I, § 216) in je v slovenščini sovpadla s pripono *-ič* iz *-itjo*, ki tvori deminutiva: »iz manjšalnega pomena formanta izhajajo tudi imena za mladiče... pri ljudeh za potomce... Sem sodijo tudi številna patronimika: *Gregorič*... Nekatera od njih so dokaj mlada (*Markič* poleg *Marčič*), vendar je danes tvorba razen v šaljivem pomenu že mrtva, pač zaradi spremenjenih anagrafskih razmer.« (Bajec I, § 217-218)

Ahačič, Ambrožič, Babič, Badalič, Baich, Ballig, Bankič, Batič, Battistig**, Bellobarbich, Benčič, Benedetič, Benič, Bensič, Birtič, Blaškovič, Blavič?, Blažetič, Blažević, Blažič, Blažutič, Bledič, Bobič, Bolkovič, Bombič, Bonetič, Božič, Brajdič**, Bratič, Bratkovič, Bratolič, Bratovič, Brussich, Bubnič, Budulič, Bulzich, Butkovič, Calligarig, Cechigh, Cencič**, Cerzetig, Ciglič, Corich, Correntigh, Cotič**, Černetič, Černič, Čopič, Dobrič, Doktorič, Domenič, Dominičič, Drašič, Durjavič, Erghigh, Erzetič, Fabrovich, Fantič, Feletič, Ferenčič, Ferletič, Fernetič, Filipič, Filiplič, Fornasarig, Frandolič*, Frankovič, Frattinig**, Furlanič, Gambresig, Giurich, Glavič, Gorkič, Gracalich, Graffig, Gregorič, Grgič, Gršič, Gržetič, Gržinič, Gulič, Hrastič, Hudič, Hvalič, Iacolettig, Ilič, Ivanič, Jaklič, Janežič, Janič, Jančkovič, Jansič, Jelenkovič, Jeletič, Jerič, Jerkič, Jernetič, Jevšič, Josiz?, Jukič, Juretič, Jurič, Jurinič, Jušič, Kalavič, Kahunič?, Karlič, Karlovič, Katič, Kavčič, Kjačič, Klančič, Klarič, Klodič, Knezovič, Knežević,

Kocjanič, Kodrič, Kolarič, Kolovič, Kopajtič, Knežević, Korlevič, Kosič, Kosičič, Kovačič, Kovič, Kozlovič, Kra-
vič, Krešič, Kretič, Križnič, Krstič, Krševanič, Krušič,
Kržetič, Kržič, Kuglič, Ladič, Lahič, Lakovič, Lalič, La-
sič, Lavrentič, Lavretič, Lazzarovich, Lenardič, Leonar-
dich, Letič, Ljubič, Lovrinič, Lourovič, Lovrinovič, Lo-
zič, Lukežič, Lukšič, Lušič, Mahnič, Makarovič, Mako-
rič, Malič, Mandič, Manič, Mankič, Marinič, Marinovič,
Markežič, Markič, Markovič, Marnich, Maršič, Marti-
nič, Marušič, Matelič, Matevšič, Matkovič, Mavrič, Ma-
urovič, Melingh, Menič, Mersich, Mihalič, Mihelič/Mi-
kelič, Mihič, Milič, Mišič, Mladenič, Mohorovič, Mon-
tič, Moritsch, Mozetič, Moženič, Mrakič, Mrvič, Mučič,
Mulič, Mušič, Mužič, Nadalič, Našič, Nikolič, Novakič,
Obedič, Okroglič, Orsetti, Ostrogovič, Pačič, Pahorič,
Pallich, Palunig, Panichi, Pastorič, Pavletič, Pavlič, Pav-
lovič, Pavšič, Pečarič, Perdič, Perič, Perkovič, Peri-
nič, Peršič, Petretič, Petrič, Petrovič, Pierič, Pinterič,
Podvršič, Poljanič, Povšič, Predovič, Primožič, Puha-
rič, Pušič, Radovič, Ragutič, Randich, Ribarič, Rima-
nich?, Rodnich?, Rogič, Romič, Rossig, Rožič, Rubič, Ru-
binich?, Rumič, Rusič, Sabotič, Scolobig?, Scomersich?,
Scoreancig(h), Sekulič, Semič, Semolič, Sepetich, Silič,
Simonelič, Simonetič, Simonič, Sintič, Sisic?, Slavič,
Soldatič, Sosič, Speich?, Srebrnič, Stančič, Stanič, Stani-
tič, Stefanich, Stepič, Stibitz?, Stolfich, Stranič, Stupa-
rič, Sturnig, Suich, Sulič, Susič, Škrlič, Šturmič, Tašič?,
Tomazetič, Tomažič, Tomšič, Topatič, Turčinovič, Tur-
kič, Turkovič, Udovič, Uljanič, Uršič, Valantič, Valič,
Velčič?, Velenič, Velišičič?, Versig, Vičič?, Vidič, Vogrič,
Volarič, Vranič, Vršič, Waltritsch, Zadig, Zanutič,
Zdravl(j)ič, Zidarič, Zorzettig, Zuanich, Zudič, Žnida-
rič, Žužič.

-čič

»Dokaj pogostne so izvedenke na -čič < ac + -ič ... Pri-
pona je še tvorna za izvajanje manjšalk, ne pa več za
patronimika.« (Bajec I, § 219)

Antončič, Bastiančič, Berčič, Bernečič, Boštjančič, Bra-
tužničič, Carboncich, Chincich?, Corincig(h), Denčič,
Dorčič, Drešič, Fabčič, Ferjančič, Florjančič, For-
čič, Gabrijelčič, Golčič, Guštinčič, Ivančič, Jakončič,
Jančič, Jerončič, Karčič, Klavčič, Klemenčič, Kocjančič,
Korečič, Korenčič, Kristančič, Križmančič, Lavrenčič,
Ljubičič, Lourečič, Maračič, Marinčič, Markočič, Martin-
čič, Matevčič, Mavrenčič, Mederčič, Miklavčič, Modri-
jančič, Mrvčič, Nikolavčič, Pastorčič, Perčič, Pernarčič,
Petričič, Petrovčič, Pinavčič, Polenčič, Prinčič, Quader-
zigh, Quercich, Querinčič, Raffincich, Reščič, Rupčič,
Šančič?, Simčič, Simončič, Sinčič?, Stepančič, Terčič,
Tomažinčič, Tončič, Ulčič?, Urbančič, Valentinčič, Val-
čič, Zupančič, Žnidarčič.

-šič

Tudi ta formant, kakor prejšnji, je sestavljen s patro-
nimičnim -ič; š je lahko nastal na več načinov: iz for-
mantov s karakterističnim soglasnikom s ali š ali tudi,
na skrajnem zahodu, kjer so ti priimki posebno števil-
no zastopani, iz -čič, -žič po medli artikulaciji, posebno
v tujih ustih, ali po približnem zapisu: številne duble-
te -čič/-šič to nekako potrjujejo.

Antonšič, Gabrijevšič, Jelušič, Kolavšič, Koredišič, Kor-
šič?, Lavrešič, Marašič, Marinšič, Markošič, Matešič,
Miklavšič, Nikolavšič, Petrošič, Pinavšič, Polenšič,
Scharsig, Simsčič?, Sušteršič, Tomažinšič, Tonšič, Va-
lentinišič, Velešič, Žnideršič.

-oč

Spričo pičle kazistike je težko razlagati.

Krkoč, Sardoč.

-è

»se je prvotno dodajala živalskim imenom in je pome-
nila mladiča ... Ker je pripona prvotno pomenila mlada
bitja, je seveda vsebovala tudi manjšalni pomen, ča-
sih bolj, časih manj zaznaven ... Od malega pomensko
ni daleč do manjvrednega, slabotnega, slabega, od tod
pejorativni pomen ... Pridružitev slabšalnega pomena
seveda ni nujna ... Pripona je še danes silno tvorna.
Pritegnila je nekdanje vokative (oče, Tone), ... Silno
močno skupino tvorijo hipokoristika, izvedena iz slo-
vanskih ali krščanskih osebnih imen in danes ponaj-
več ohranjena v priimkih ...« (Bajec I, § 116)

Bele, Berce, Berne, Bone, Čare, Černe, Dobre, Farne,
Grše, Hlede, Kante, Klame, Klemše, Kobe, Korče, Lam-
pe, Maule, Mizza/Mizze?, Mokole, Mreule, Penje, Per-
še, Peterne, Piltè, Slobbe?, Slotè?, Strle, Šavle, Usbe,
Žele.

-erle, -erli, -erlj

je nem. manjšalni formant.

Cingerli, Kemperle, Kusterle, Mugerlj, Zufferli.

-ih, -iha

< -ich7, -icha. (Bajec I, § 174) SP I, str. 73, pripisuje
sufiksu -ich7 tvorbo hipokoristik in deverbativov tipa
ženich7 iz gl. ženiti (se) proti ženskemu sst. žena; Bajec
citira sl. ženih v pomenu »ženin« za vzhodnoštajerski
in belokranjski dialekt. Od funkcij, ki jih SP pripisuje
sufiksu -icha, pridejo v poštev menda predvsem ekspre-
sivne tvorbe.

Vendar so med sl. priimki na -ih številni tujega iz-
vora, predvsem iz nem. -ich.

Brelj, Munih, Pirih, Rolih, Urdih, Vetrih, Vidrih;
Urbaha.

-oh

Bajec I, § 174, citira le tri primere za pripono -oh, -oha
< -och7, -ocha: smetloha, teloh, troha, prim. tretj, lat.
terere, con-tritus. Priimkovna kazistika je preborna, da
bi osvetlila to prepono.

Baloh, Nedoh.

-erli,

gl. -erle

-ski

Sl. priimki s tem pridevniškim formantom so sila redki.
Edini tu prisoten primer Podgurski kaže rajši na tuje
poreklo.

-li

Ne znam razlagati tega formanta, ki je videti tujega,
bržkone nemškega izvora.

Mucli, Rukli, Sekli, Shaurli, Šavli, Šorli.

-aj

»Primarno se je pripona -aj pritikal glagolskim osno-
vam in po mnenju nekaterih pomenila delujoče osebe«:
takšen je priimek Poberaj. »... nekdanja nomina agentis
so utegnili doživeti pomenski prehod v nomina instru-
menti: ... pšaj = tolkač«. Sem sodi Ušaj. (Bajec I, § 25).
Možne so interference s tujimi formanti: nem. -ei, ma-
džarski -áy, -ály.

Bizaj, Bogataj, Kjabaj?, Poberaj, Skočaj, Ušaj.

-ej

< -ej6 rabi za tvorbo manjšalnic. (Bajec, I, § 27)

Blažej, Čibej, Čubej, Mislej.

-elj, -elja

Pri tem formantu je vsakemu jezikoslovcu klicati »Na pomoč!« Sem se stekajo: historično obrazilo *-elj, -elja* (Bajec I, § 52), ki ima v praslovanščini več očetov (SP I, str. 108-109: *-el7, -el'6, -ela, -el'a* s pisanimi funkcijami); pripona *-elj < il'6 ali -l'6* (Bajec I, § 53) z enako pisanim številom funkcij, ki jih naniza SP I, str. 105-106; in tuji vplivi: »Silen dotok je dobilo obrazilo *-elj* po nemških izposojenkah, zlasti na *-lin* (danes *-lein*).« (Bajec I, § 54) Nato naštevava Bajec še druge tipe nem. izposojenk. Temu lahko dodamo še kak romanski formant, začeni z it. *-elli*, prim. De Felice, str. 318-319, *-ello* o *-ella*. Sem sodijo sl. priimki kakor *Bertoncelj < Bertoncelli, Domicelj < Domicelli*, pri nas *Batagelj* ipd. Končno lahko dodamo narečni prehod *lj > u* pri priimkih, predvsem participialnih, tipa *Merkelj > Merku, Smerdelj > Smerdu, Stegelj > Stegu*, pri katerih je varianta na *-elj* morda le hiperkorektura za participialni *-el*. Priimek *Kragelj*, ki ga tudi navajam na tem mestu, pa ima *-elj* po moderni vokalni redukciji iz *-ulj*.

Naslednji seznam je zato najbolj problematičen med vsemi na teh straneh. Nanizal bom vse, kar je kakorkoli videti v sorodu, zgodovinskem ali pisnem, s tem formantom.

Bandelj, Batagelj, Bortel, Bradelj, Breclj, Buttolo?, Bužinel, Fajgel/Fiegel/Fiegl/Figel/Figelj, Franzil, Gornizelj, Grahelj, Grželj, Kragelj, Krempl, Peternelj, Prasel, Pregelj, Pres(e)l, Rajgelj, Rupel, Stokelj, Štrukelj, Šušmel, Terčelj, Žakelj; Kodelja, Marcegla, Rogelja.

-olj, -olja

Bajec (I, § 52) navaja le nekaj primerov, tudi SP I, str. 109-110, nam ni v tem primeru v veliko oporo, saj pokaže na pisano situacijo. Spriču redke rabe teh formantov v slovenščini in razmeroma pogostne rabe v onomastiki, lahko domnevamo, da gre prvenstveno za atributivne ekspresivne tvorbe kakor pri *-olja* ipd. Možno je tudi, da imamo v kakem primeru opraviti s hiperkorigiranim zapisom imen s prvotnima formantoma *-ulj*, predvsem *-olja*, ki sta vezana na pejorativen pomen. Končno je verjetno, da so se v to kategorijo iztekla tudi imena tujega izvora.

Cergol, Krmolj; Battoia?, Černoja?, Ferfolja, Mrmolja, Pršolja.

-erlj,

gl. *-erle*

-goj

O tpn. in atn. na *-goj* obstaja nekaj literature: Bezljaj jih izvaja iz *gojiti* (ESSJ I, 156-157), drugi se sklicujejo na langobardski *gahago > sl. gaj* (Kelemina idr.). Analiza priimkov nam daje misliti na sestavljene atn. iz pridevnikov pri primerih *Beligoj, Č(e)rnigoj, Mali-goj*, na deverbativa pri *Plašigoj* in morda pri *Bodigoj* (tpn. it. *Bodigoj*, sl. *Budgoj*), na atn. bazo Mihael pri *Mišigoj*, medtem ko nam ne daje na voljo nobenega oprimka pri *Cicigoj* (*Čičigoj?*), *Sfiligoj, Sinigoj, Suligoj* in *Šaligoj*. Preveč je negotovosti, da bi si upal skleniti karkoli. Od priimkov v tem seznamu so v ZSSP popolnoma odsotni le *Bodigoj, Plašigoj, Šaligoj* in varianta *Filigoj*; drugi so prisotni v ti ali oni varianti od GO do skrajnih meja slovenskega jezikovnega prostora: je pri tem moč misliti zgolj na langobardske vplive ali na gospodarsko migracijo? Priimki so potemtakem prej sl. kakor tuji: a je treba še zadovoljivo razlagati, zakaj

odgovarjajo priimki samo tpn. na jezikovni meji, zakaj so nekateri tako razširjeni med Furlani predvsem v severni videnski periferiji do Brd, zakaj se nekateri tako trdovratno upirajo razlagi. In končno, da je videti slika še bolj zapletena: v kakšni zvezi s prejšnjimi sta priimka *Cigoj* in *Kogoj?*

-(j)ak

»Pripona *-ak, -jak < -ak7, -jak7* .... a) oba formanta uporabljajo tvorbe iz glagolov, iz samostalnikov, iz števnikov, iz pridevnikov; b) samo formant *-jak* uporabljajo tvorbe iz pridevnikov na *-an*.« (Bajec I, § 139-148) Pomenska funkcija pripone je zelo razčlenjena. Pri primerih b) dobimo formant *-njak*, ki pogostoma konkurira z reducirano obliko *-nik* (glej tam); možne so tudi drugačne narečne spremembe formanta *-njak* (*-njek* idr.)

Berjak, Bernjak, Bizjak, Blaszak, Cendak, Cijak, Cugnach, Debeljak, Debenjak, Devetak, Divjak, Doljak, Dolžak, Dornjak, Gheriach, Hmeljak, Hojak?, Kaniak, Mazarak, Melinjak, Mrljak, Novak, Ošnjak, Paludnjak, Pogliach, Sedmak, Srebotnjak, Trušnjak, Tujak.

-ak

»Pripona *-ak < -ak7, -ak7*« pozna razvejeno rabo. »Izvedenke iz samostalnikov so imele včasih manjšalni pomen.« (Bajec I, § 158-161)

Bevk?, Čavdek, Danek, Drašček, Grmek, Maček, Molek, Obljubek, Ogrizek, Pivk, Rebek, Roblegg?, Umek, Zemljak, Zuzek.

-š(č)ek

Ta formant je eden dveh najznačilnejših za tvorbo sl. priimkov. (Prim. Jakopinove študije, omenjene v bibliografiji.) Nastal je z združitvijo dveh pripon: prva je *-išče* in označuje kraj (o njej in njenih razlagah prim. Bajec I, § 206-208), druga pa *-ak < -ak7, -ak7* (Bajec I, § 158-161); »Izvedenke iz samostalnikov so imele včasih manjšalni pomen.« (prav tam, § 159). V osrednjih narečjih se po prehodu *šč > š* glasi danes *-šak*, v beneških narečjih se po prehodu *š > a* glasi *-šak*. Enkratno zapis *-ščuk* si razlagamo lahko kot pisno deformacijo ali kot naslonitev na priimek *Čuk*: vendar je zapis *Andreisciuch* moč brati tudi *Andrejšič* (prim. pogostne zapise z *u* v priponi *-ič* v Kosovih Urbarjih!)

Andreisciuch, Brešček, Domevšček, Dreščak, Gabršček, Goljevšček, Gomišček, Gorenščak, Jevšček, Kamenšček, Klanjšček, Kogovšek, Koščak, Kovačevščak, Krašček, Kriščak, Lipovšek, Loščak, Lovišček, Medvešček, Muruščak, Oviščak, Plamišček, Podorieščak, Poduršček, Polavščak, Rakušček, Velišček, Velušček, Zabraščak.

-ik

Pripona *-ik < -ik7* ... formant je rabil tudi za tvorbo manjšalnic ... sicer je obrazilo *-ik* redko, ker ga je domala izrinilo sestavljeno *-nik*. (Bajec I, § 149)

Čelik, Česnik, Kolobik, Lorvik, Lupnich, Pielich, Pri-bik, Sinik?

-nik

Pripona *-nik < 6n + -ik7* ... To sestavljeno obrazilo je v današnji tvorbi popolnoma izpodrinilo nesestavljeni *-ik*. Dobršen del sl. besednega zaklada je napravljen z njim. (Bajec I, § 150) Ta formant je eden dveh najbolj tipičnih pri tvorbi sl. priimkov. (Prim. spise F. Jakopina, omenjene v Bibliografiji)

Bernik**, Bitežnik, Brajnik, Burnik, Cerkvenik, Dober-nig, Dornik, Erbežnik, Fratnik, Gomivnik, Gradnik**,

staro in novo O NARAVI IN ČLOVEKU staro in

Človek, če ni ravno vegetarijanec ali velik izbirčnej, je VSEJED. To svojo sposobnost dolguje — tako trdijo naravoslovci — svojim bližnjim in daljnim prednikom. Nepojmljivo dolga razdobja so bili ti nabiralci sadežev, rastlinojedci torej. Ko pa so se velikanski pragozdovi, najbrž kot posledica ledene dobe, pred več milijoni let, izdatno skrčili, so se morali praljudje spustiti na savano in če so hoteli preživeti, spremeniti način prehrane. Opustili so nabiranje sadežev in postali lovci, zverem podobni mesojedci, ne da bi zato popolnoma prelomili s stari prehrabnimi navadami, kolikor je bila seveda priložnost zanje.

V tem nismo nič kaj edinstveni, prenekatera vrsta je v svoji zgodovini storila nekaj podobnega. Panda na primer. Ta je, nekako obratno od nas, iz mesojedca postal rastlinojdec.

Ljudje tudi zaužívamo hrano v obrokih, poznamo zajtrk, kosilo in večerjo. Tudi ta navada kaže na mesojedca v nas. Rastlinojedci namreč jejo več ali manj ves dan, seveda po malem.

Tako kot se našrejo tipični mesojedci, pa se mi spet ne. En primer naj zaleže za vse. Pri volku znaša en sam obrok, seveda mesa, celo petino njegove telesne teže. To je tako, kot če bi si mi za kosilo privoščili 15 kilogramov težak zrezek in s tolikšnim zalogajem pričakali naslednje kosilo — čez teden dni!

***

Vsi sesalci, ki so se povrnilo v pradomovino vsega živega, v morje — mednje spada kit, del-

fini, itd. — so izgubili svoj KOŽUH, svojo dlako. Zakaj, je razumljivo. Dlaka ovira žival pri plavanju, ker povečuje trenje z vodo, zato je škodljiva.

Mogoče se zdi komu razlaga takih pojavov, kot je izguba dlake, odveč, češ: ta vrsta slučajno kožuh ima, druga ga prav tako slučajno nima. Pa ni tako: kožuh je izreden toplotni izolator. V naravi, kjer vladajo med vrstami in okoljem karseda tesna ravnovesja, lahko taka izguba brez ustreznega nadomestka ogrozi obstanek vrste.

Zakaj pa človek nima (lastnega) kožuha? »Naga opica« ga je imenoval znani biolog že kar v naslovu knjige, ki je kmalu postala uspešnica. Nihče ne ve za gotovo. Še največ ugleda uživa domneva, po kateri naj bi se naš daljni prednik odrekal dlaki zato, da bi se z njo vred iznebil neprijetnega mrčesa ...

***

Živali znajo šteti. Tu nimamo v mislih cirkuških potegavščin s konji računarji. V njih so, kot je znano, konji odgovarjali s topotom kopit na lažja aritmetična vprašanja. Kot je nepristranska komisija ugotovila, je šlo vedno za trik: konji so od cirkuškega osebja prejeli namig, kdaj naj z udarci prenehajo. Če je bilo osebje odstranjeno, so bili popolnoma neboljani.

Če je trditev o sposobnosti nekaterih živali za štetje kljub temu osnovana, se imamo zahvaliti živalskim psihologom. Ti niso šli na slepo, ampak izbrali primerne živalske vrste, to je take, da ima v njihovem življenju štetje biološki pomen. Na primer vrste, ki skrbijo

za zarod in ki ga imajo ne pre-majhnega — po enega mladiča — ne prevelikega. Seveda je moralo biti vprašanje živali zastavljeno na njej dostopen način. Žival sama pa je morala biti primerno motivirana, recimo s posebnim obrokom hrane.

Matematični test so dobro prestale nekatere vrste ptičev kot krokar, papiga in celo skromna kokoš, dalje slon in še katera.

Na desko so po vrsti položili zrna tako, da je vsako drugo bilo prilepljeno. Po večkratnih neuspešnih poskusih se je kokoši posvetilo, da nima smisla kljuvati vsako zrno, ampak vsako drugo. S tem pa je dokazala, da zna šteti do dva. Opogumljeni od uspeha so znanstveniki prilepili vsako tretje zrno in tudi sedaj jih kokoš ni razočarala. Stvari so se začele zapletati — napake pri kljuvanju so se povečale, ko je bilo prilepljeno vsako četrto zrno. Pri vsakem petem prilepljenem zrnu pa je bila uboga žival popolnoma zmedena. Očitno je zanjo pet kot za nas neskončnost.

Abstraktnejši je pojem števila pri slonih. Ti se niso samo naučili odpirati izključno zaboje s štirimi pikami na pokrovu (samo v njih je bila hrana) in prezreti one s tremi ali petimi pikami, naučili so se to neglede na razporeditev pik (v vodoravni vrsti, v navpični, v diagonalni, tako, da so tvorile takšen ali drugačen lik). Odpovedali niso niti takrat, ko so bile pike spremenjene v črtice ali kaj podobnega. Poleg tega so se pravilne rešitve spominjali še po letu dni.

Kdor bi svoje človeško dostojanstvo čutil ogroženo od živalske sposobnosti štetja, naj se potolaži: štetje je le neznamen drobec človekovega matematičnega znanja!

Naša zaščita: v parlamentu...

veril vladi nalogo, da sestavi novi zakonik o kazenskem postopku, med 85 navodili v drugem členu pri točki 83 opozarja na »dolžnost, da se pripadniki jezikovne manjšine preiščejo in zaslišijo v svojem materinem jeziku in da se sestavijo zapisniki v tem jeziku, ob spoštovanju drugih posebnih pravic do rabe jezika, ki izha-

jajo iz posebnih državnih zakonov ali pa iz ratificiranih meddržavnih dogovorov ali pogodb«. Zakonik, ki ga vlada še ni oddala, bi odpravil diskriminacijo, ki jo je bil uvedel fašizem.

Razsodba ustavnega sodišča o primeru Samo Pahor bo še dolgo v središču pozornosti pravnikov in politikov. Vsekakor vsebuje nekaj točk, ki so velikega pomena za celotno narodno skupnost, ki se bori za lastno zakonsko zaščito.

NAŠ JEZIK - Piše Olga Lupinc

Pri branju opazimo, da so besede napisane enkrat tako, drugič drugače. Pisanje mora imeti neko trdnost in enotnost, da se lahko zanesemo nanj. Oporo v pisanju nam daje Pravopis, hkrati pa omogoča, da vsakdo najde v njem pravilo, ki nas reši dvomov. V pravopisu je zapisana govorica, zato moramo biti v svojem govorjenju dosledni — vodi naj nas načelo preprostosti in razumljivosti. Govorjena beseda je pred pisano, zato moramo dovolj budno paziti, da bo zapisana res zvesto po izreki. Če smo kot govorniki nedosledni in uporabljamo danes ta izraz tako, jutri drugače, potem ne moremo pričakovati, da se bo pravilna raba utrdila. O besedi *bravec* ali *bralec* so se Slovenci že dovolj pravdali. Včasih je zapisana z l, drugič spet z v. Naš zamejski tisk piše večinoma z l.

Zdaj pa pogledjmo, kako so o tej pisavi odločili pravopisniki, torej tisti, ki se s tem ukvarjajo. V dodatku v ponatisu Pravopisa iz l. 1962 je rečeno o pisavi na -alec, -ilec, da pišemo l in ne v, kakor je po potrjeni tradiciji določil že Slovenski pravopis leta 1950. Ta sklep da je izdala Slovenska akademija v skladu s konferenco slavistov in javnih delavcev, ki jo je sklicala po izidu Pravopisa leta 1962. Tam da je večina odklonila pisavo na -avec, -ivec in sprejela, da se v tem primeru držimo določil Slovenskega pravopisa iz l. 1950. Ta pisava na -alec, -ilec je po neki okrožnici Sekretariata za šolstvo obvezna tudi za vse šole v Sloveniji. V skladu s tema dvema okrožnicama se ravna tudi Mali slovenski pravopis, ki je kot priročnik in učilo za šolarje izšel leta 1966. Prav tako se ravna tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika, ki ga izdaja Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Tako pravijo torej pravila v Pravopisu in Slovarju slov. knjiž. j., pa kljub temu najdemo v javnih občilih zapisano zdaj *bravec*, zdaj *bralec*. Bliže izgovoru je seveda *bravec*, saj ne izgovarjamo l temveč v. Pravopis iz leta 1962 je skušal to pisavo približati izgovoru, saj so v pravopisu vpeljali tudi razne obrušene predložne oblike, ki imajo isti pomen kakor neobrušene, tako da jih pisec lahko uporablja po svojem preudarku — primer

Pravopis bi moral biti tistim časnikarjem, ki slabo obvladajo jezik, zmeraj pri roki. Da to ni tako, vidimo, ko beremo takele stavke. — Kdor *nastrada* in v vseh pogledih plača v takem položaju, se seveda porabnik.

SP 62 ima grde besedne in najhujše nebodijhtreba zaznamovane z ničlo, kar pomeni, da za knjižno rabo niso dovoljene. Glagol *nastradati* nadomešča z lepšimi in pravilnejšimi — *pretrpeti škodo, doživeti nesrečo, ponesrečiti se, iztakniti jo, naleteti*. Časnikar bi moral izbrati ustrežnejši glagol, predvsem pa slovenskega, in bi zapisal — Kdor trpi škodo ... Če nič drugega, bi časnikarju morala beseda zveneti nekoliko tuje, in ko bi pogledal v Pravopis ...

— izmaličiti -zmaličiti; spodbiti -izpodbiti, spodbuda -izpodbuda, spodmakniti -izpodmakniti, spodnesti -izpodnesti.

V določenih Pravopisa iz leta 50 je zapisano tudi, da se piše končnica -avec, -avka, -ivec, -ivka, če stoji v prejšnjem zlogu l ali lj — torej je treba pisati *volivec, ponavljavec, sestavljavec*. Danes pa beremo povsod eno obliko in sicer obliko na l — *volilec, ponavljalec, sestavljalec* in pravtako z l *bralec, storilec, poslušalec*. Včasih slišimo tudi po radiu ljudi, ki ta l izgovarjajo kot l in slišimo o igralcih, plesalcih, volilcih in podobno. Nekateri jezikoslovci so za živo rabo jezika, zato dosledno pišejo *bravec* z v. Med zagovorniki te rabe spada velik poznavavec slovenskega jezika Janez Gradišnik, ki piše jezikovne članke za časnike. Dr. Joža Mahnič pravi o njem, da je »viden zastopnik čistega gledanja, ki temelji na prepričanju, da je treba v jeziku ohraniti tisto, kar ima naša materinščina samosvojega in hkrati dobrega ter uporabnega, in da naj jo tudi pri nadaljnjem razvoju opiramo predvsem na domače vire.« Sam Gradišnik pravi o pisavi na vec ali lec, da gre »splošna tendenca sodobne slovenščine k zblíževanju med govorom in pisavo. Iz te tendence je bil porojen tudi sklep o pisavi na vec«. Zato meni, da je treba dati reformi čas, naj se preizkusi. Pravopisna reforma iz leta 1962 je bila po njegovem mnenju smotrna in smiselna, saj je skušala pisavo poenotiti in jo približati izgovoru. S tem bi bilo tudi manj zmede okrog izgovarjave črke l. Nekateri pravijo, da se jim pisava na vec upira, češ, da je grda za oko, vendar ta razlog ni dovolj prepričljiv, verjetno gre bolj za navado; kdor je prej pisal na lec, pač piše tako še naprej. Najbrž pa bi se pravtako navadili, ko bi bila nekaj časa v rabi pisava na vec.

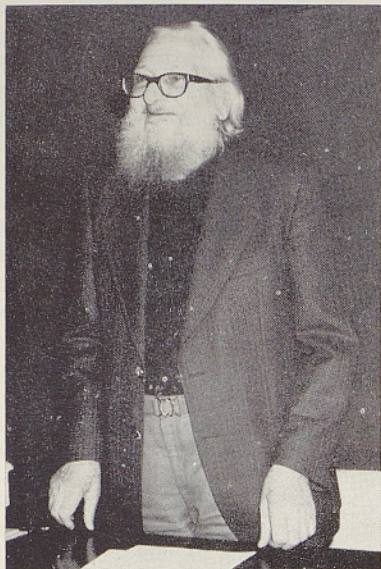
Daljšo razpravo z naslovom *Bravec* kot pravopisni in pravorečni pomen je napisal Boris Urbančič v knjigi *O jezikovni kulturi*. Odkriva zgodovinsko ozadje tega vprašanja od Novic, ki so sprejele načelo »Izgovarjajmo svoj jezik, kakor ga pišemo«, pa vse do sklepa SAZU. Takole pravi: »Praksi je treba pustiti popolnoma prosto pot, zlasti nima smisla vsiljevati izgovor v, ker nastanek in razvoj pojava, ki ga lahko zasledujemo v slovenščini od srede prejšnjega stoletja, govori v prid l-u.« (str. 166)

V naših šolah je pogostnejša pisava na lec kot na vec, čeprav nas ne obvezuje nikakršen odlok o tej pisavi. Tudi zamejski tisk skoraj dosledno piše *bralec* in tudi napačno *volilec*.

Kot je zgoraj omenjeno, je treba pisati samostalnice na -avec, -avka, -ivec, -ivka, če stoji v prejšnjem zlogu l ali lj, z v, torej *volivec, razpravljavec, upravljavec*.

Ta pravopisna določila povzročajo zmedo in napačne v pisanju. To ugotovimo, ko prelistamo nekaj časopisnih strani. Tudi o teh težavah bo treba razmisliti in se odločiti za pravilno rešitev. Nam pa ne kaže drugega, kot da reformo o pisavi na vec sami preizkusimo v praksi in se odločimo za rabo, ki nam je bližja.

Iz delovanja DSI

Pater Anton Koren v DSI

V ponedeljek, 8. februarja, sta DSI in Slovenska prosveta proslavila v Peterlinovi dvorani slovenski kulturni praznik. Ob tej priložnosti so odprli razstavo slikarja Milka Bambiča. Med proslavo, na kateri je o pome-

nu Prešernovega praznika spregovorila goriška pesnica Ljubka Šorli, so razdelili priznanja MLADI ODER osmim amaterskim gledališkim skupinam. Za pevske točke pa je poskrbel cerkveni moški zbor od sv. Antona v Trstu.

Naslednji ponedeljek je v DSI nastopil deželni svetovalec dr. Drago Štoka. Obrazložil je vsebino političnega sporazuma med petimi strankami na deželni ravni in sedanji politični trenutek. Na pustni ponedeljek, 22. februarja, je o ekspresivnih priimkih v tržaškem srednjem veku spregovoril prof. Pavle Merku, ki je številno občinstvo v lahkotnem slogu seznanil s svojimi zadnjimi odkritji na področju onomastike. V ponedeljek, 1. marca, pa je dr. Marija Brecelj prikazala v besedi in sliki Argentino, njene turistične lepote in številno slovensko kolonijo, ki tam prebiva.

† JANEZ ERŽEN

V Gorici je 11. januarja umrl duhovnik Janez Eržen, doma iz Cerknega. Do leta 1967 je bil ravnatelj Alojzijevišča. Star je bil 80 let.

Slikar Milko Bambič ob odprtju njegove razstave v DSI

Petkovi večeri SKK

Marija Brecelj o Argentini 81

Slovenski kulturni klub se je v tej sezoni odločil za drugačen razpored svojih tedenskih sestankov. Kulturna srečanja s predavanji in razpravami so na sporedu vsak petek ob 18.30. Ob sobotah zvečer pa je klub odprt za družabna srečanja.

Na prvem petkovem srečanju je govoril dr. Rafko Dolhar o temi Rasti iz svojega, to je o zvestobi slovenstvu in samemu sebi. To srečanje je bilo v petek, 5. februarja. Naslednji petek, 12. februarja, je o poljskih dogodkih predaval časnikiar Sergij Pahor. Čez teden dni je sledilo predavanje dr. Marije Brecelj o Argentini 1981. V petek, 26. februarja, je Ivo Jevnikar predaval o slovenskih manjšinah po Evropi. V petek, 5. marca, pa je Nada Berce govorila o razvojni psihologiji.

POSTNI GOVORI PO RADIU TRST A

Po tržaškem radiu so ves postni čas na sporedu predavanja na versko tematiko, ki jih je pripravila skupina duhovnikov iz Rima. Predmet govorov je sv. maša. Predavanja so na vrsti vsak torek in petek ob 15. uri.

»AMERIŠKI SLOVENE« — 90-letnik

V ZDA so ob koncu lanskega leta praznovali 90-letnico svojega prvega časopisa Amerikanski Slovenec, ki izhaja neprenehoma že od 4. septembra 1891. Amerikanski Slovenec je eden najstarejših etničnih časopisov v ZDA.

Priznanja MLADI ODER 1981

Pesnica Ljubka Šorli čestita predstavnici rojanske šole Fran Erjavec za priznanje Mladi oder 1981

Na Prešernovi proslavi, ki sta jo 8. februarja pripravila Društvo slovenskih izobražencev in Slovenska prosveta v Trstu, so za preteklo leto 1981 podelili osem nagrad MLADI ODER. Priznanja so prejeli Cerkveni pevski zbor od sv. Antona v Trstu za spevoigro skladatelja Vinka Vodopivca Kovačev študent; prosvetno društvo Mačkolje za narečno encdejanko Pod lipo, ki jo je napisala Ljubka Smotlak; Amaterski oder Jaka Štoka s Proseka in Kontovela za igro

Lojzeta Cijaka Slana voda; srednja šola Srečko Kosovel z Opčin za dramsko improvizacijo Koledniki in igrice Marka Ferija Dobro jutro, Peter; srednja šola Fran Levstik s Proseka za pravljico igro Frana Milčinskega Mogočni prstan; srednja šola Fran Erjavec iz Rojana za dramatisacijo Martina Krpana v priredbi Lučke Susič; Šentjacobsko kulturno društvo za spevoigro Koledniki in igralska skupina prosvetnega društva Štandrež za igro Agate Christie Deset zamorčkov.

Člani igralske skupine srednje šole Srečko Kosovel z Opčin sprejemajo nagrado Mladi oder 1981

Igralec Marko Brajnik je sprejel priznanje Mladi oder 81 v imenu igralske skupine p. d. Štandrež

KATOLIČANI NA GORIŠKEM

V novem avditoriju kulturnega središča »Luigi Fogar« v Gorici je bilo konec januarja zanimivo študijsko srečanje na temo »Katoličani na Goriškem v 20. stoletju«. Obravnavali so obdobje med obema vojnama. Med drugimi sta na simpoziju spregovorila tudi Slovenca dr. Kazimir Humar o nadškofu Sedeju in pisatelj Alojz Rebula na splošno o slovenskih katoličanih med obema vojnama. Nekatera predavanja — tako na primer Rebulovo — so bila izredno pronicljiva in so sprožila pozornost in zanimanje. Vsa bodo izšla v posebnem zborniku, ki ga organizatorji izdajajo po vsakem simpoziju. Prihodnje leto bo simpozij obravnaval temo Katoličani na Goriškem po drugi svetovni vojni.

NATEČAJ ZA ZBOROVSKO SKLADBO

Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici razpisuje natečaj, namenjen skladbam za mešane, moške in ženske zборе. Natečaja se lahko udeležijo slovenski skladatelji, ki živijo v Italiji in Avstriji. Partiture morajo biti oddane po pošti do 31. oktobra letos. Pravilnik razpisa je na razpolago na sedežu ZSKP v Gorici, drevored XX. septembra 85.

SPET RAZLAŠČANJA

Slovenska narodna skupnost na Tržaškem je ponovno v vrtincu razlastitev. Po obširnih odvzemih slovenske zemlje za tovarno Veliki motorji v Boljuncu in za naftovod, ki gre od terminala v dolinski občini po vsem tržaškem krasu do Devina in dalje, so zdaj na vrsti razlastitve za področje, namenjeno znanstvenim raziskavam, med Padričami in Banami ter za obširno področje, namenjeno gradnji nove hitre ceste, ki bo vodila od Boljunca do Devina in Fernetičev. Vse to krči etnično ozemlje, na katerem prebivamo Slovenci, in izpodkopava korenine, iz katerih je slovenski človek črpal moči, da je na tem robu slovenskega ozemlja vztrajal skozi stoletja.

† Dr. LOJZE UDE

V 86. letu starosti je 26. februarja umrl dr. Lojze Ude, znanstvenik, ki se je s posebno skrbjo posvetil študiju koroškega vprašanja. Doma je bil iz Tržiča na Gorenjskem.

VESTNIK IN SIJ ZDRUŽENA

Po dvanjastih letih je prenehal izhajati v Buenos Airesu Sij slovenske svobode. List je začel izdajati Ruda Jurčec s sodelavci po sporu v Slovenski kulturni akciji in izstopu iz nje. Zaradi finančnih težav je list usahnil, njegovi sodelavci pa so se pogodili za sodelovanje pri reviji Vestnik («slovenskih domobrancev in drugih protikomunistov»), ki tudi izhaja v argentinski prestolnici. Tako so v lanski tretji številki že objavljeni nekateri članki, ki so bili namenjeni v Sij. O vzrokih spremembe piše v posebnem »Sporočilu« Jurčecev naslednik-urednik prof. Alojzij Geržinič. Revija pa z zadnjimi številkami dokazuje, da hoče iz zgolj »borčevskega« glasila prerasti v splošnejšo kulturno-politično-ideološko formulo.

Slovenska kulturna akcija, ki je začasno ustavila publiciranje zaradi dolgov, pa je izpeljala uspešno knjižno loterijo po vseh celinah. Izdala je knjigo Vladimira Kosa in obljublja redno izhajanje biltena Glas SKA in četrtletne revije Meddobje.

Dr. MAKSIMILIJAN JEZERNIK — 60-LETNIK

22. februarja je praznoval 60-letnico življenja rektor papeškega slovenskega zavoda v Rimu dr. Maksimilijan Jezernik. Slavljenec ima velike zasluge za ustanovitev Slovenika, to je slovenskega papeškega zavoda, v katerem najde streho večina slovenskih duhovnikov, ki odhaja na dopolnilni študij v Rim.

20 LET KATOLIŠKEGA DOMA V GORICI

25. februarja letos je poteklo točno 20 let od odprtja Katoliškega doma v Gorici. Zveza slovenske katoliške prosvete je ob tej priložnosti pripravila v nedeljo, 14. marca, jubilejno proslavo v počastitev tega pomembnega dogodka. Upravi Doma ob tem dogodku iskreno čestitamo!

MALI TEOLOŠKI TEČAJ V GORICI

V Katoliškem domu v Gorici so vsako sredo v marcu na sporedu teološka predavanja uglednih strokovnjakov iz Slovenije. V sredo, 17. marca, bo predaval dr. V. Potočnik o vernikih izven cerkve, 24. marca pa bo prof. Mirko Mahnič govoril o temi »Zakaj sem kristjan?«

SKAVTSKE RAZSTAVE

Tekoče delovno leto tržaških skavtov in skavtinj poteka v znamenju tridesetletnice ustanovitve organizacije. Skavti in skavtinje so že imeli srečanje »starih skavtov in skavtinj« v Dolini, ko je bila priložnost za razgovor in družabnost med sedanjimi voditelji in voditeljicami ter člani in članicami, ki so rasli v skavtskih vrstah v treh preteklih desetletjih. V zadnjih tednih pa so pripravili kar osem razstav v naslednjih sedežih: Mačkolje, Opčine, Nabrežina, Prosek, Rojan, Sv. Ivan, Sv. Jakob in Škedenj. Na dan so prišli tudi zelo zanimivi dokumenti in pričevanja o skavtski preteklosti v naših krajih.

SLOVENSKA TELEVIZIJA — KDAJ?

Na podlagi veljavnih določil bi morali vlada in radiotelevizijska ustanova do 28. februarja letos podpisati »konvencijo« o uvodbi slovenskih televizijskih sporedov. Te je predvideval že zakon o reformi radiotelevizijske službe iz leta 1975, a je ostal do danes mrtva črka. Zaenkrat se širijo glasovi o vsebini osnutka omenjene dodatne konvencije. Če so resnični, nekateri predlogi nikakor ne morejo zadovoljiti pričakovanj naše narodne skupnosti.

Predavatelj Pavle Merku

IZID X. LITERARNEGA NATEČAJA MLADIKE

Na letošnji natečaj, ki ga je Mladika razpisala že desetič, je prišlo pet del, tri novele in dva cikla pesmi. Avtorji so bili iz Italije, Slovenije in zdomstva, vendar nobeno delo ni bilo po mnenju komisije na taki umetniški višini, da bi moglo dobiti nagrado, zato letos nagrad niso podelili.

Dr. PAVLE ZABLATNIK — ODLIKOVAN

22. januarja so v Mohorjevi dvorani v Celovcu podelili letošnjo Tischlerjevo nagrado nekdanjemu dolgoletnemu ravnatelju Slovenske gimnazije dr. Pavlu Zablatniku. Slavljenec je odlikovanje prejel za svoje publicistično in znanstveno delo na področju ljudskega življenja na Koroškem ter za delo na področju šolstva in ljudske prosvete.

PETER ŠORLI — 80-LETNIK

Dušni pastir pri Sv. Ivanu v Trstu g. Peter Šorli je 19. januarja praznoval osemdesetletnico. Šele pred nekaj meseci je ob njem še en slovenski kaplan pri Sv. Ivanu, kjer skrbi za Slovence neprekinjeno od 10. julija 1945. V razgibanem življenju, ki ga je vodilo iz rodnega Grahovega ob Bači preko šolanja v Gorici in Ljubljani, službovanja na Tolminskem, protinacističnega dela v Trstu in taborišča Dachau spet v Trst, je s svojim značilnim realizmom in vedrostjo opravil vrsto dejanj na verskem, prosvetnem in političnem področju, ki imajo trajno vrednost.

† Dr. KAREL ŠIŠKOVIČ

4. februarja je v Ljubljani po kratki bolezni umrl dr. Karel Šiškovič, ravnatelj SLORI-ja in nekdanji deželni svetovalec KPI v deželi Furlanija-Julijska krajina. Dr. Šiškovič je zadnje čase bil tudi član komisije, ki je preučevala gradivo in pripravljala osnutek zakona za zaščito slovenske narodne manjšine v Italiji po podpisu osimskega sporazuma.

† ŽUPNIK MUCHER

Na Koroškem je 1. januarja letos umrl dolgoletni župnik pri Gospe Sveti Wilhelm Mucher. Zaslovel je zaradi svoje gonje proti Slovincem in proti sv. bratoma Cirilu in Metodu.

PREŠERNOVE NAGRADE

V Cankarjevem domu v Ljubljani so v ponedeljek, 8. februarja, podelili letošnje Prešernove nagrade, ki so jih prejeli operna pevka Vilma Bukovec, kipar Zdenko Kalin in pesnik Ciril Zlobec. Nagrado iz Prešernovega sklada pa je med drugimi prejela tudi igralka Slovenskega gledališča v Trstu Lidija Kozlovič.

MARTIN JEVNIKAR

Alojz Rebula: »ZELENO IZGNANSTVO«

Tržaški pisatelj Alojz Rebula je prišel do desete pripovedne knjige, do novega romana *Zeleno izgnanstvo*, ki ga je izdala Slovenska matica letos. To obširno delo (427 strani) je posvetil Manom dr. Francetu Koblarju, ki je bil predsednik SM, ko je tam izšel Rebulov roman V Sibilinem vetru.

Roman je zgodovinski in zajema tri leta, ko je bil v Trstu za škofa Enej Silvij Piccolomini (1448-51), sienski plemič, izobražen v vseh mogočih znanostih, pisatelj in zgodovinar, diplomat in zaljubljen v lepoto v naravi in umetnost. Pisatelj je ob njem prikazal tržaške in svetovne razmere, zanimal pa ga je tudi slovenski in slovanski živelj v Trstu samem in na Krasu.

Trst je bil tedaj majhno, obzidano mestece, »blodnjaček zidanih črev v jezeru smrada po loju«, pristnišče z obrtniškiimi delavnicami in tudi z razbolelo »obrnitiško dušo«. Bilo je proti Avstriji in Benetkam in tudi proti rimski Cerkvi, ker si je hotelo samo voliti škofo.

Enej Silvij je bil tedaj »štiridesetletnik s kakšnim znamenjem staranja, a z jedrim, še prožnim telesom, z nečim orlovskim bolj v izrazu kot v profilu«. V življenju je dosegel že vse: slavo in čast, lovorov pesniški venec, bil je tajnik koncila v Baslu, diplomat Friderika III. na Dunaju, ljubljenec žensk in Edith in Elizabeta sta mu dali po enega sina. »Zadnja leta je bil sanjal kotiček, ki bi ne bil ravno zunaj sveta, ampak nekje na robu sveta. Na robu njegove diplomacije, njegove ideologije in politike. Na robu vseh njegovih izmov — petrinizma, konciliarizma, husitizma. Vendar ne brez vsega tega. Ščepec vsega tega bi na tihem robu moral ostati, za začimbo tolikokrat brezokusnega testa življenja. Predvsem bi moral ostati nekaj najmočnejše začimbe, politike. Brez politike je okusu sveta nekaj manjkalo.«

Šele pred letom dni je postal duhovnik, zato je bil še poln prejšnje posvetnosti. Ni doživljal novega, vstajenjskega, »kljub polnosti duhovništva, ki ga je imel od škofovskega posvečenja. Novo je doživljal drugje, pri pisalni mizi, v prijateljskih družbah, na potovanjih, v naravi, na lovu, kolikor je šel kdaj na lov. V religioznem pa zanj skoraj ni bilo novega. Njegovo verovanje je bilo v bistvu pusto, brez sladkosti, kaj šele ekstaz. V Novo je vsekakor verjel, sicer ne bi bil sprejel mašništva in še manj škofovstva, a ga ni doživljal. Morda je bila tudi v tem večja zasluga, morda je bil v tem drobec blagra, objubljenega onim, ki niso videli, pa so verjeli.«

Izogibal se je pokopališč, zakaj »prav na pokopališču je moral navadno premagovati to, kar bi lahko imenoval najhujšo skušnjavo proti svoji veri«. Značilna je njegova izjava: »Ali ni strašno pomisliti, Kajetan, da bi jaz brez Boga skoraj mogel živeti, brez knjižnice pa ne?« Motil ga je križ, ker je bil preveč grob za njegov okus: »Korintski kapitel, veličastno prevrnjena košara akantnih listov iz marmorja, tisto je bil okus, ne pa dvoje prekrižanih brun z golim mrtvakom.« Ko bi se ne bil bal pohujšanja, bi bil dal odstraniti vsa razpela iz episkopija.

Bil je literarni ustvarjalec in zgodovinar, v Trst je prinesel tri nedokončane rokopise in jih dopolnjeval. Čeprav je bil škof, je izjavil: »No, dogmatika je prav tako malo moja strast kakor jus.« Kako težko se je življal v novega človeka, dokazuje tudi to, da je med nastopno pontifikalno mašo v Trstu mislil na Edith, na svojo škotsko ljubezen, ki »ni bila prva, nikakor ne, a bila je najbolj divja«. Vznemirilo ga je njeno pismo s čestitkami: »Kdo ve, kako bi Derek pogledal s svojimi sinjimi očki, ko bi mu povedala, da je njegov oče postal škof v daljnem mestu ob Jadranskem morju. Zdaj bi bil star trinajst let...« In pisatelj dostavlja: »Kako je pogan še rovaril po njem —«

Vendar pa se je trudil, da bi bil vreden mesta, ki ga je zasedel, in pisatelj skrbno spremlja njegov napor za večjo popolnost. Kot škof je na mestu, opravi vizitacijo nekaj župnij, čeprav mora dvakrat na Dunaj in dvakrat v Milan, vmes pa še posredovati med Pazinom in Matovonom, med Benetkami in cesarstvom. Do konca tržaške dobe se je že toliko utrdil, da je sprejel Elizabeto, ki je potovala v Rim, z besedami: »Veš, čigav sem zdaj?« se je nasmešnil. »Njegov. Torej od vseh. Torej tudi moj.« »Mogoče bolj kot ob Renu,« je rekel. »Samo drugače.« In še nekaj ji prizna: »Človek je tu strahotno sam.«

Rebula je torej poustvaril Eneja Silvija v vsej njegovi človeški resničnosti, vendar se je bolj ustavil pri njegovih ljubeznih kakor pri njegovem pisateljskem in diplomatskem delu. Poudaril je njegov humanizem, o katerem je predaval na Dunaju, predvsem pa njegovo silno ljubezen do narave. Elizabeti je zapel himne štirim drevesom in ob obisku ji je izjavil o Krasu: Zaleže mi več kakor kakšna platonska akademija. Posebno v jutrih in večerih ga čutim vdirati semle. Ko da mi meče trave in vejevje skozi okno.«

Ob Eneja Silvija je postavil pisatelj slovenskega vikarja Tilna s Kontovela. Na zunaj tršat, robot, v ponošenih škornjih, ljubitelj dobre kapljice, v besedi odrezav, nepredvidljiv, strastno ljubi svetovno politiko, enako zavzeto govori proti Turkom. Po rodu je bil iz hrvaške Like, ko mu je bilo deset let, je izgubil starše in brate in se pred Turki zatekel v Sisek. Sam škofu takole opisuje svoje življenje: »Drug dan sem že pasel ovce arhidiakonu. Pri njem sem se naučil brati in pisati. Pa so ovce nekega večera prišle domov same. Ukradli so me. Znašel sem se v Metliki. To je že bilo na Slovenskem. Metlika! Tam je za nekaj dukatov kupoval sužnje mož, ki sem ga imel sinoči čast prepoznati na sprejemu! ... Pobegnil sem.«

Zatekel se je h komendatorju ondotnih križevnikov in v samostanu luščil fižol, dokler ga ni »iztaknil pokojni plebanus Ožbolt, vikar na Opčinah«. Odpeljal ga je na Opčine in ga »učil latinščine, kolikor je je znal. Teologijo sem moral loviti sam, kjer sem staknil kako knjigo. Za openskega vikarja je namreč zadostovalo Verujem v Boga očeta vse-mogočnega, na teologijo ni nič dal, celo postrani je gledal nanjo, teologija napihuje kot detelja, je pravil. Na koncu se je zgodilo, da me je škof Albergati posvetil. Namesto na

kakšno univerzo sem se imatrikuliral na Kras. Poslovenil sem se in pokrašil.«

Izobraževal se je sam in ob Enejevem prihodu je prebiral Avguštinovo *De civitate Dei*: »Dvaindvajset bariglic vina je zahteval zanjo neki oglejski notar, za vsako knjigo po eno bariglico, čeprav so izdelane kot turške fane!« Njegovo znanje je neverjetno obsežno, z eno samo kretnjo vrže pred Enejem v koš vso latinsko literaturo, češ da ni v njej vonja in soka grškega vinograda: »V čigavih pa? V izpranih Terenčevih? V Plavtovih, polnih pajčevin in trtjонов? V Salustovih, v tistem izumetničenem starokopitenu? V Cezarjevih, v tistem destilatu sle po oblasti? Povodnji besed brez razsežnosti duha! Pa v Ciceronu ti je dima, ko da bi iz svežega brinja gorelo! Pa Seneka, tista griza, vsa naježena od sentence! Avguštin je dedec, vsa čast, ampak bolj, kolikor govori iz njega Afrika in ne Rim.«

Tilen kmetuje, lovi tune z ribiči, pobe!i knjižnico v škofiji in zakristijo v cerkvi, s škofcm razpravlja o veri, politiki, umetnosti, obišče Dunaj in zleze na nedokončano cerkev sv. Štefana, devinskemu graščaku se maščuje s tem, da mu zažge okrog gradu stare cunje, doma je v vseh gostilnah, a nikoli pijan, ima vinotoč, kot duhovnik je neoporečen, širok, tudi samomerclice pokopuje v blagoslovljeno zemljo, neustrašen in nesebičen. Enej ga ima za čudaka, »ni urezan po moji predstavi. Preveč nagonskosti je v njem. A to je svetla nagonskost, ki mi v bistvu dobro dene.«

Kakor je Tilen živ in resničen, enkrat, je v njem le nekoliko preveč krjaljevskih potez, ki se zdijo bolj hotene kakor prircjene. Nekako se ne skladajo z njegovim značajem tri njegove strasti: knjiga, francoska gotika in slovenski gozdovi.

Popolnoma drugačen od Tilna je drugi škofov vikar Nemeč Kajetan: solidnost, mistika, izreden spomin, živ svetnik, srečen le med bolniki in reveži. Tudi ta je Eneja motil, češ »svetost naj bo povečana človečnost, naj bo tako rekoč povečana normalnost, nekaj, od česar sije in greje v bivanjski mrz.«

Kanoniki so že po zunanem videzu in mišljenju majhni ljudje, potisnjeni v kot. Poglavje zase pa so slovenski vikarji. Vikar v Trnovem ima priležnico in otroke: »Sicer pa je priležnica dobra ženska, drži s koncilom proti papežu in posebno časti sv. Judo Tadeja. Vikar v Košani hodi okrog »skapljat teleta, a sicer ni banavz«. V slovenščino prevaja pridigo Bernardina degli Albizzeschi. V Hrenovicah je mlad vikar, »kakor božji junec, ki samo v nebesa rine«. Zida novo podružnico. Vikarju v Vremah je priležnica razbila glavo. Tilnu je takole pojasnil zadevo: »Ali pa žena, če hočeš. Čelo mi je hudič razklal z loparjem. Sicer pa sem jaz njej tri rebra in tako sva kvit.«

Slovencev živi v mestu samem zelo malo. Prvi je škofov kočijaž Melhior z ženo Metodo in hčerjo Cintijo. V mesto se je priselil, saj je bil prej v službi v Pleterjah v kartuzijanskem samostanu. Mož in žena sta živa in nazorna, hčerki pa sta že dala italijansko ime Cintija, in če jo bo pridobil škofov služabnik Faffuccio, bo postala Sienčanka. Potem je v Trstu neki trgovec z vinom Stojan, za katerega je prevedel Kajetan glavne molitve, vendar v romanu ne nastopa. V Barkovljah je bil doma Lukež Grinjanec, posestvo pa je imel ob mestu. Tudi on je pobegnil iz Vojne krajine in se poslovenil. Čeprav mora hoditi z berglami, bi šel takoj nad Turke, predvsem pa je ves živ in napreden

kmet. Tudi škof se gosti z njegovimi češnjami in občuduje sadne nasade.

Da živijo Slovenci do mestnega obzidja, je naravno, prav tako pa je čutiti v mestu njihovo prisotnost. Pojavi se celo Martin Krpan, a s tako neznatno vlogo, da ni razumljiv njegov nastop.

O Slovincih pravi Tilen, da so prekrotek narod: »Prestrašen narod. Ženski narod. Narod za krmo večjim.« In drugič: »Slovenovi sinovi so medlo in mehko, ritkasto ljudstvo. Iz plemena ga je treba vzgajati v narod. Vzgajati ga je treba k možatosti in pokončnosti. Vzgajati ga je treba k smislu za politiko in za Evropo. Nad to izmedlelo ljudstvo je treba iti s Staro zavezo. S konji Juda Makabejca.«

Da bi Tilen spremenil Slovence v narod, snuje Bratovščino veselih užigovcev, zdi se pa, da ne misli z njo resno. Njegovo vedenje in ravnanje vzbuja pri Tržačanih odpor, pritožujejo se proti njemu pri škofu, ki pa je preveč svetovljanski, da bi ga motili jeziki. Vodja navdihnjenecv Dommarumma pa je jasno povedal meščansko miselnost: »Ničesar nimam proti govorici, v kateri občujejo med sabo naši podeželani. Še več: ničesar ne bi imel proti, če bi na primer naši dobri podeželani takole recimo enkrat na leto nastopili v svojih pisanih patriarhalnih nošah.«

Ob Trstu je še Devin z grofom Rampertom in njegovo ženo, v stalnem sporu z mestom zaradi kraških far. Ko potuje Enej na Dunaj, ga počakajo grofovi birači v zasedi, vendar jim s Tilnovo pomočjo uide in se udeleži lova na polhe. Spotoma se ustavi za nekaj dni v Jurkloštru, da doživi njegovo zgodovino in kulturno poslanstvo. Zadnji Enejev obisk velja Dragi, kamor odidejo s Tilnom nabirat gobe.

Posebna odlika romana je narava, ki jo je pisatelj prenesel v knjigo tako živo in nazorno, da vse cvete in diši. Zemlja za Rebulove junake ni izgnanstvo iz raja, prekleto, kakor pravi pevec Ahacij: »Bog je pozabil prekleti zemljo, čeprav bi jo bil moral. Pogled na primer tole nebo nad nama. Ali bi moglo izzivati s takšno sinjino, če bi bilo prekleto? In te črede brinja v soncu, ali bi mogle ležati v tako zelenem sijaju, ko bi bile preplete? In ti valovi vonjev od trav in kamenja, vse to cvetje in ves ta blišč zemeljskega plašča — kje je tu ožganost od domnevnega prekletstva? Sinjina in oblaki iz izgubljenega raja so to, vonji in rastlinstvo iz Edena! Kulise, daleč preveč lepe za oder, na katerem se odvija drama človeka!«

Vsi junaki imajo velik smisel za naravo in jo uživajo v vsej njeni lepoti.

Roman je nabit z razpravami o veri, politiki, umetnosti, filozofiji, turški nevarnosti, ki jo občutijo zlasti slovenski ljudje, nastopata tudi dva vohuna, ki skušata Tilna pridobiti za politiko Celjskih grofov. Tako je roman vsebinsko bogat, manjka pa mu vsakdanjega življenja predvsem v Trstu in zaključne zgodbe. Trst v knjigi ne živi, Enej gre le v eno hišo na sprejem, kaj dela v škofiji, ne vidimo, največ se pogovarja s Tilnom, navadno v sentencah, Tilen vedno odrezavo, samozavestno in vsevedno. Kanoniki zborujejo samo pred škofovim prihodom, čutiti je bolnike, ki jih oskrbuje kancler Kajetan, zmedence, ki bi jih Tadej rad peljal na božjo pot, kmete, ki prinašajo na trg v mesto. Posamezni prizori pa so mojstrsko podani in nepozabni.

Jezik je umetnina zase, tako mojstrski, da preko njega ni mogoče iti. Morda bi kaka tujka lahko izpadla, ker ne spada v tisto dobo.

O prejšnjih Rebulovih delih glej Mladiko 1981, 18.

Ninos y juvenes cantores de Bariloche v goriškem Avditoriju

Koncert argentinskega zboru iz Bariloche v nedeljo, 21. februarja, je bil mnogo več kot le kulturni dogodek prve kategorije. Bil je poklon celega mesta svoji rojakinji, dirigentki Lučki Kralj Jermanovi in njenemu zboru, ki že toliko let uspešno deluje v daljni Argentini. To so posebno živo občutili tisti, ki niso samo sledili nastopu s hladno objektivnostjo glasbene kritika, ampak so tudi sami s čustvenim zanosom pozdravili »vrnitev«
Lučke Kralj v lastno rodno mesto.

Lučka Kralj, hčerka znanega slovenskega primorskega voditelja dr. Janka Kralja, je morala v zdomstvo že v zgodnji mladosti. V gorskem mestecu v južnih Andah S. Carlos de Bariloche, kamor se je vselila z mlado družino, je l. 1966 ustanovila mladinski zbor, ki se je potem iz leta v leto kvalitativno dvigal, v zadnjih letih pa se je povzpел na tako zavirljivo umetniško raven, da mu je argentinska vlada omogočila daljšo turnejo po Evropi. Turneja se je začela 7. februarja v Zürichu v Švici, zaključila pa se je 14. marca v Werlu v Nemčiji. V Švici je imel zbor pet koncertov, nato je nastopal v Gorici, nadaljnja pot pa ga je popeljala v Rim, kjer je izvajal del programa med papežev avdienco, v Assisi, zaključila pa se je v Nemčiji s sedmimi koncerti.

Goriško gostovanje je argentinskemu zboru organizirala goriška pokrajinska uprava. Odbornica Marija Ferletič, ki je bila duša vse organizacije, je tako prva uradno sprejela goste in jih pred koncertom tudi predstavila goriškemu občinstvu, ki je do zadnjega koticčka zasedel lepo dvorano avditorija. Na oder je nato stopilo 47 pevcev in pevk, povečini otrok in mladincev. Ker pa je zbor nastopal v mešani zasedbi, je mladinsko jedro zboru dopolnjevalo 12 moških glasov. Nekatere skladbe pa so kljub temu bile samo za mladinski zbor. Ne bom se veliko zaustavljal ob glasbeni plati večera. Program je v prvem delu obsegal v glavnem polifonske in druge liturgične pesmi, v drugem pa skoraj samo južnoameriško folkloro. S svojim izvajanjem je zbor v celoti potrdil sloves vrhunskega pevskega ansambla, tako glasovno kot interpretacijsko. Občinstvo je izvajanje nagradilo z burnim in dolgim ploskanjem, ki se je še stopnjevalo, ko je v dodatku sledila stara slovenska božična Raduj, človek moj v brezhibni slovensčini. Marsikomu se je tedaj orosilo oko, podobno kot prejšnjega dne med zborovim nastopom v zavodu za ostarele v Ločniku. Po večkratnih dodat-

kih se je zbor od občinstva poslovil s svojo himno Vivimos en nuestras montañas — živimo v svojih gorah in v svoje gore se vračamo ...

Za dirigentko Lučko Kralj je bil nastop v Gorici pravo zmago slavje. Po več kot tridesetih letih zdomstva se je vrnila v Gorico na čelu vrhunskega zboru, potem ko je v svoji novi domovini Argentini dosegla priznanje najvišjih kulturnih ustanov. Goriški župan Scarano ji je tako z upravičenim ponosom izrazil dobrodošlico v imenu mesta. Lučka Kralj je v odgovoru povedala, da v njenem zboru sodelujejo pripadniki različnih narodnosti, ver in prepričanj v duhu bratstva in sloge. Želela je,

da bi tudi naši kraji zaživel v podobnem bratskem duhu, česar ona v svojem otroštvu ni doživela.

V bariloškem pevskem zboru je poleg dirigentke nastopilo še osem slovenskih pevcev in pevk, v glavnem sinov slovenskih poveljnih emigrantov. Ti so ponovno izpričali, da morejo Slovenci duhovno oplajati različne kulture in se ob njih tudi sami bogatiti. Poleg tega pa se je ob priliki tega koncerta v goriškem avditoriju simbolično spet združila trojna Slovenija: matična, zdomska in zamejska. Slovenski kulturi pa je potreben doprinos vseh treh.

TOMAŽ SIMČIČ

Primorski slovenski biografski leksikon - I. knjiga

Goriška Mohorjeva družba je s'avila leta 1973 50-letnico svojega obstoja in delovanja in tedaj je začela uredničevati svoje najpomembnejše in najtežje delo — Primorski slovenski biografski leksikon (PSBL). V njem naj bi bili prikazani vsi važnejši moške in žene, ki so od najstarejših časov do danes prispevali k dvigu primorskega kulturnega, gospodarskega in političnega življenja, pogosto pa so s svojim delom segali preko domačih mej. Če hočemo kdaj dobiti kulturno zgodovino, moramo najprej raziskati ljudi, ki so jo ustvarjali.

Res izhaja v Ljubljani od leta 1925 Slovenski biografski leksikon, vendar ni mogel zaradi političnih razmer zajeti vseh pomembnejših Primorcev, ker so bile raziskovalcem meje zaprte in tukajšnji viri nedostopni. Res pa je tudi, da so nekateri moške pomembni samo za svojo pokrajino, zato ne spadajo v vseslovenski leksikon.

PSBL zajema vse slovensko ozemlje, ki je spadalo pred drugo svetovno vojno pod Italijo: Primorsko in del Notranjske, Beneško Slovenijo z Režijo, Kanalsko dolino in Istro. V njem so ali bodo vsi ljudje brez izjeme,

ki so napravili kaj pomembnega, ki so se dvignili nad povprečje v katerem koli poklicu, če so se rodili na tem ozemlju ali so dalj časa živeli na njem in tukaj ustvarjali, čeprav so prišli od drugod. Izmed italijanskih sodržavljanov pa tisti, ki so Slovencem koristili ali škodili. Okvir je zelo širok in obsega nad pet tisoč imen. Tako bo PSBL dokazoval, da so tudi v teh krajih živeli pomembni ljudje: našim ljudem bo v ponos in samozavest, italijanskim sodržavljanom pa bo pričal, da Slovenci niso bili samo hlapci in mlekarice.

Leksikon je zamislil pok. dr. Rudolf Klinec, mož širokega znanja in izredne delavnosti. Ob strani mu je stal knjižničar Marijan Breclj, široko razgledan in pripravljen za tovrstno delo. Oba sta organizirala sodelavce, zamudne uredniške posle pa je opravljal Breclj. Ko je po 4. snopiču umrl msgr. Klinec, je PSBL zelo občutil njegovo izgubo, predvsem vodstveno in moralno oporo. Po 6. snopiču pa je delo za eno leto zastalo, nato je GMD naprosila prof. Martina Jevnikarja, da je prevzel uredniške posle. Delo je spet steklo, pristopili so novi sodelavci in za bo-

žič 1981 je izšel 7. snopič. Z njim se je zaključila I. knjiga, ki sega od črke A do konca J, obsega pa 606 strani. Vseh obdelanih gesel je 957, ker pa obsegajo nekatera gesla cele družine, je opisanih nekaj nad tisoč mož in žená. SBL pa ima za vse Slovence do konca J samo 420 strani.

Posamezne črke imajo naslednje število imen: A - 41, B - 273, C - 96, Č - 72, D - 114, E - 16, F - 101, G - 169, H - 60, I - 12 in J - 72. Sodelavec je bilo do zdaj 58, med njimi pa jih je pet umrlo: msgr. Rudolf Klinec, Albert Rejec, prof. Rado Bednarik, dr. Slavko Tuta in Ludvik Zorzut. Nekateri so napisali več člankov, drugi manj, vsi pa delajo iz golega idea-

lizma. Nihče si ne more predstavljati, če ni poskusil, koliko časa porabiš za članek, ker moraš iskati po različnih arhivih, časopisih in drugod, da sestaviš življenjepis in prikažeš njegovo delo in pomen. S temi težavami se borijo vsi podobni leksikoni. SBL izhaja že od leta 1925 in je prišel šele do črke T (Trtnik).

Največja odlika PSBL je v tem, da so prikazani vsi pomembni ljudje, če je kdo po pomoti izpadel, bo prišel v dodatni snopič. Predstavljeni so dovolj izčrpno, da dobimo o njih celotno podobo, pod Prim. pa je navedena važnejša literatura o njih. Kdor torej hoče, si lahko še sam razširi znanje o komer koli.

PSBL ima tudi pomanjkljivosti. Največja je morda v tem, da opisi niso vedno dovolj pretehtano dolgi, zgodi se, da ima manj pomemben mož daljši članek od pomembnejšega. Včasih se je kak pisec potrudil, da je našel več kakor drugi, morda je material teže dostopen in bi ga bilo škoda črtati. Urednik sam ne more vseh člankov predelovati in prepisovati, ker ne utegne, končno pa je iz besedila samega razvidno, koliko je kdo napravil. Vedno pa je koristneje, da je več podatkov kot pre malo.

V pripravi je črka K, ki ima nad 350 imen.

M. JEVIKAR

PRIČA

Duhovniki iz Terske in Karnajske doline so začeli lani izdajati ciklostiliran list MED NAMI, ki objavlja sporočila in drobce iz krajevne kulture in zgodovine. Napisan je delno v italijanščini, delno v domačem slovenskem narečju. Iz številke, ki je izšla letos februarja, prevajam in objavljam presreljivo pričo, ki jo je z naslovom »Cosi pregava mia madre« napisal gospod Arturo Blasutto.

p. m.

Na íme Bóga, svete Marije Vergine beatissime. Ja se rakomandúuan Bógu, sv. Jozefu, sv. Valentinu, mému ángelju kuštodju: nas kuštodíte, luminájte, pohraníte nas fin-do zéjtra, če to vam parí anu plažá. Žénejte našo dušico z Vašo dénjo benedicjón.

Buog nebeški dejte dan láhan dan, tej ke ste dau dno láhno nuoč.

Moj ánjul kuštodi anu sveti Santónih bódite naš protetor ta na pònti od naše smàrti. Amen.

Navedel sem to molitev, ki jo je molila moja mati, umrla skoraj enaindevetdesetletna leta 1971, ne le iz čustvenih razlogov, temveč tudi v razmišljanje. Mati, rojena l. 1880, je začela obiskovati krščanski nauk okoli l. 1890 in je pristopila k prvemu obhajilu pri štirinajstem letu, kakor je bila tedaj navada. Prav leta 1890 je odšel iz Viškorše zadnji slovenski dušni pastir gospod Alojzij Clignon in odtlej ni bilo več slišati v cerkvi slovenščine. Omenjeni duhovnik ni bil viškorški kaplan-kurat (Viškorša je tedaj spadala v nemško župnijo), temveč kaplanov

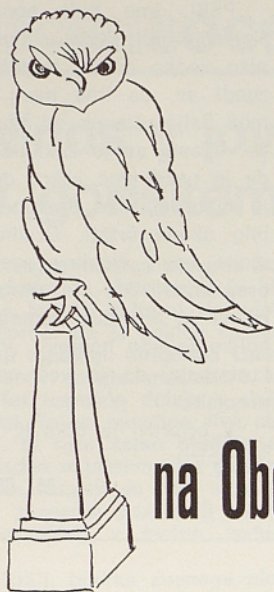
kooperator in kaplan je bil Furlan. V zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja in ob začetku tega sta bila v Viškorši dva duhovnika, ker je vas bila pač najštevilnejši zaselek v slovenski Benečiji med Idrijco in Terom. Odtlej je vsak duhovnik, ki je prihajal sem, vsilil cerkveni skupnosti jezik po lastni volji: ali italijanščino ali, kakor v zakup, furlanščino.

Cerkev, krajevna cerkev prav gotovo, se ni spomnila nauka, ki ga je Kristus izrekel pred Vnebohodom: »Pojdite in poučujte vsa ljudstva ...« Med posledicami tega dejstva je veliko uboštvo cerkvenih izrazov v našem narečju. In tudi zamenjavanje Santissime (Trojice) in Santissime (Device).

Dovolite mi, da zapišem še zadnji, patetični spomin. Ko se je moja skoraj enaindevetdesetletna mati pripravljala na sveto olje, je pred obhajilom molila kesanje v furlanščini: kot otrok se ga je morala učiti pač tako. Mirna je bila in se je zavedala poslednjega pomembnega koraka, ki jo je čakal, toda sam sem se jokal. Jokal sem se, ker je mati umirala in ker sem v nji videval vse svoje ljudstvo in njegovo mučeništvo.

Moja bolečina je bila brezdanja, moja mati je umirala, na moje ljudstvo so se vsi — tudi duhovniki v Kristusovem imenu — čutili upravičene znesti in delati eksperimente kakor kirurgi in »corpore vili«.

Arturo Blasutto
(prevedel p. m.)

Čuk

na Obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

ZA ŠPORTNO - GLEDALIŠKI DAN V DOLINI

Na nedavnem posvetovanju o kulturni politiki slovenskega gledališča v Trstu se je posebno odlikoval tovariš Švab, komunistični župan občine Doline, in sicer s svojo bojevito idejnostjo. Svoje poslušalce je tako rekoč napajal z mlekom in s krvjo revolucije.

Zato mu ČUK, navdušen nad takšno osvežitvijo, predlaga, da bi uvedel v Dolini gledališko-športni dan za okrepitev revolucionarne zavesti tržaških Slovencev.

Letos bi bil na primer spored lahko takšenle:

Dopoldne:

1. Budnica z Bandieraroša
2. Županova monodrama: V dolincih lušno biti
3. Kakšno pobratenje s kom ali s čim
4. Tek v stalinskem žaklju

Kosilo:

kitajska predjed, nato ruska polivka z bolgarsko klobaso in češkimi žganci, na koncu razredčen albanski kompot: na voljo tudi kubanski krapí.

Popoldne:

1. Še pomnite, tovariši, kako je bilo?
Partija briškole med tovarišema Babičem in Vidalijem
2. Ideološko boksanje v mušji kategoriji
3. Skeč: če bi prišel Berlinguer na Kontovel ...
4. Tekma s cepci v mlatenju slame (prazne)
5. Kot zaključek priznalna brzozavka tovarišu generalu Wojtichu Jaruzelskemu.

STRAH IN POGUM

B. H. v Novem listu:

»... Naj omenimo še tokrat obširno rubriko »Čuk na Obelisku« in »Pisma« — žal so vsa razen enega spet nepodpisana, ob čemer se postavlja staro vprašanje, zakaj so pisci dopisov našim listom in revijam tako bojzljivi in česa se pravzaprav boje ...«

Svete besede. Toda koga se pa pravzaprav boji B. H.

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- je jugoslovanski predsednik Sergej Krajgher prejel doslej iz Italije več kot 20.000 pism, ki se zavzemajo za tiste tri frančiškanske patre, ki so bili zaprti v zvezi z domnevnimi Marijinimi prikazovanji v Medjugorju v Hercegovini...
- da bo kmalu izšla v Trstu v prevodu prof. Butkoviča debela Zgodovina latinske literature Benedettija Riposattija, v prevodu prof. Renerja pa prav tako debela Zgodovina grške literature Raffaella Cantaralle...
- da šteje danes mesto Velenje 23.000 prebivalcev, od teh pa je samo 10.000 Slovencev...
- da se je bivši komunist Roger Garaudy, ki ga tudi po Sloveniji navajajo kot »napol kristjana«, ob smrti Suslova v listu Le Matin de Paris jokal za nekdanjim »bratskim prijateljem«...
- da v Ljudski republiki Albaniji tvegaš pet mesecev taborišča, če te kdo vidi, da se prekrizaš ...
- da je italijanski pisatelj Prezzolini, ki je v januarju obhajal svojo stoletnico, ne samo živ in zdrav, ampak tudi nespremenljivo ujedljiv in kritičen do Italijanov, med svojimi številnimi deli napisal tudi *Manualetto italo-sloveno*...
- da pisatelj Andrej Kobal preživlja zimo v kalifornijski puščavi Mojave, v luksuzni Villa Slovenija, ki mu jo je prepustil za nekaj mesecev prijatelj Belokranjec...
- da je Titov življenjepisec Vladimir Dedijer dobil za svoja dela skupni honorar v znesku 2 milijardi in 745 milijonov starih dinarjev oziroma 27.450.000 novih.
- da mariborska škofija pričakuje v kratkem imenovanje pomožnega škofa...
- da založba Slovenska Matica misli izdati v drugi izdaji Kocbekov partizanski dnevnik LISTINA...
- da si je buenosaireška SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA opomogla iz hude finančne krize in da misli z novim letom obnoviti izdajanje revije MEDDOBJE...
- da je v nekem dokumentu zadnje Dedijerove knjige, kjer je govor o Titovem pogajanju z Nemci 1944, tudi Titov stavek: »Naš največji sovražnik je Draža Mihajlović...«
- da je italijansko zunanje ministrstvo za l. 1982 nakazalo 1.800 milijonov lir za podporo kulturnim ustanovam Italijanov v Jugoslaviji...
- da je napredna občinska uprava v Miljah proti slovenskim toponomastičnim napisom v središču tega obmorskega mesteca, češ da zadostujejo slovenski napisi v okolici...
- da je radio Ljubljana oddajal v torek, 23. februarja, ob 23. uri, v celoti pesem Simona Gregorčiča »V pepelnici noči«...

pisma pisma

in slovensko uradno Cerkvijo je pač natančno na tisti višini, ki jo je s svojim osebnim slogom — vedenjskim in publicističnim — vzpostavil dr. Grmič, saj vse do danes slovenska Cerkev v tej zadevi ni odprla ust.

5. Teze dr. Grmiča so že preveč razglašene, da bi jih bilo treba objavljati v Mladiki: prav tako je molčanje slovenske Cerkve preveč uместno, da bi ga skušali skaliti. To je po našem najdostojnejši nivo, do katerega se lahko zaenkrat povzpemo.

SILVESTROVANJA — KULTURNI DOGODKI?

V prilogi Primorskega dnevnika »Ljudje in kultura« za mesec februar nisem v kulturnem koledarčku opazil nobene Vaše prireditve. Naštel pa sem kar šest silvestrovanj. Ne vem, od kdaj spadajo silvestrovanja med kulturne prireditve. Ali je res za za-mejstvo vse dobro? (Podpis)

Morda je res, kot pišete, toda stvar se nas ne tiče. Uredništvo P.d. nas je že zaprosilo, da bi koledarček svojih prireditev sestavljali sami, toda Slovenska prosveta žal nima toliko sredstev in uslužbencev, da bi lahko opravljala sama tako delo.

SKUPNA PREŠERNOVA PROSLAVA

Rad bi vedel, zakaj je skupna Prešernova proslava, ki sta jo v preteklih letih pripravljali Slovenska prosvetna zveza in Slovenska prosveta, letos nenadoma zamrla? Ali se Slovenci v Italiji res ne moremo ob Prešernovem imenu združiti vsaj enkrat

v letu? Slišal sem letošnjo Prešernovo proslavo iz Kulturnega doma po radiu. Zdi se mi, da ni bila taka, da bi k njej ne mogli pristopiti tudi Vi, to se pravi Vaša Slovenska prosveta.

(Podpis)

Res je.

TRI VPRAŠANJA IN TRIJE ODGOVORI

VPRAŠANJE: Je res, da je pisatelj France Bevk med drugim napisal tudi pesem v čast nekemu papežu?

ODGOVOR: Res: v reviji Dom in svet 1914, stran 285, lahko najdete njegovo pesem v čast pravkar umrlemu papežu Piju X. V njej se je Bevk potrudil, da je počastil nekaj značilnih papeževih dejavnosti, tako npr. njegovo delo za mir pred prihajajočo 1. svetovno vojno in njegovo skrb za evharistično življenje otrok.

VPRAŠANJE: V zadnji številki revije ZALIV (stran 158) Edvard Kocbek v pismu Borisu Pahorju dne 13.8.1963 med drugim pove tudi, kako se je zjokal ob nesramni kritiki, ki jo je o njegovih pesniški zbirki GROZA objavilo ljubljansko DELO. »... Fant, ki je pred leti nosil k meni svoje resnično nedonošene pesmi in ki ne pozna niti velikih doživetij in niti nima osebnega formata...« pravi o mladem avtorju tistega članka, tako uglasenega na režimsko sovraštvo do velikega pesnika. Imenuje pa ga ne. Kdo je bil tisti človek?

ODGOVOR: SLOVENSKA BIBLIOTHEKA GRAFIJA, ta razstava vseh slovenskih pisanih čednosti in nečednosti, pove, da je to bil Jože Snój: danes se med drugim ukvarja tudi z otroško poezijo.

VPRAŠANJE: V zadnji številki revije MOST sem v članku Rajka Ložarja K TEORII O SKANDINAVSKEM IZVO-

RU SLOVENCEV našel v jezikovnem pogledu prav nemogoče stvari; predvsem počezno rabo velikih začetnic: Dunajski, Germanski, Socialistični in tako naprej. Je to kakšna čudaška muha sicer kulturno uglednega avtorja ali je to nemarnost uredništva? Kaj menite?

ODGOVOR: Menimo, da so to stvari, ki se jih mora slovenski kulturni človek sramovati. Poglejte na primer, kako pazijo na svoj jezik Italijani, pa naj bo vsebina še tako malo tehtna. To pomeni delati s slovenskim pravopisom, torej s slovenskim jezikom, kot svinja z mehomo, pa naj to dela kdorkoli. Eno od znamenj naše civilne nedoraslosti.

PISMA MLADIKI

... Z ženo vsako številko željno pričakujeva in je vedno deležna največje pozornosti, da, ljubezni; saj je vas Primorci res treba samo občudovati v vaši požrtvovalnosti do slovenstva...

Naročnik iz Švice

... Prilagam bančni ček za poravnavo naročnine in želim srečno pot MLADIKI, ko vstopa v svoje 26. leto. Naj ostane mlada in naj vzdrži v hrepenečem upanju po luči...

Naročnik iz Anglije

... Rad jo prebiram, zmeraj rajši...

Naročnik iz ZDA

ANTENA

POGOVORI

Izšla je prva številka glasila slovenskih študentov teologije za leto 1981/82 z naslovom Pogovori. Čeprav izhaja list kot notranje glasilo študentov teologije, vsebuje nekaj zanimivih člankov. Posebno zanimivo je pričevanje Ivana Štuheca z naslovom Moj pogled na šest let bogoslovja. V tej številki Pogovorov je objavljen prvi del njegovega spisa. Bralčevo pozornost pritegne tudi zapis Vinka Ošlaka z naslovom Bivanjski utrip slovenskega človeka danes in duhovnikov dialog z njim.

NAPROŠENI OBJAVLJAMO

Spokorno bogoslužje in priložnost za sveto spoved bo na Montuzzi na tiho nedeljo, 28. marca, ob 16. uri. Spokorno bogoslužje bo vodil kanonik Jože Kvas s sodelovanjem svetokriškega cerkvenega zbora.

Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost

Korsic

Anton Korsic

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

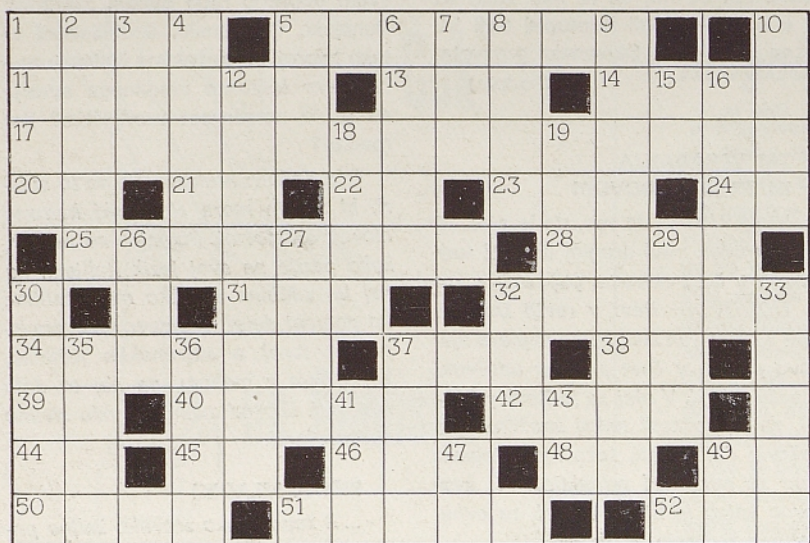
POSEBNI POPUSTI !!!
OBIŠČITE NAS !!!

T R S T

Prodajalna:
ul. S. Cilino, 38
telefon 54390

Dom in delavnica:
ul. Damiano Chiesa, 91
telefon 571326

Križanka

VODORAVNO: 1. Ženin brat; 5. Triglav je v njegovem kraljestvu; 11. Nepremagljiva je bila premagana; 13. Prej kot drugi; 14. Ozka odprtina; 17. Rebulov najdaljši roman; 20. Anton Novačan; 21. Sumersko mesto; 22. Človek, s katerim nismo krave pasli; 23. Nemško podjetje; 24. Edvard Kocbek; 25. Opotekaje hoditi; 28. Moral bi biti svet, zgodi pa se, da ni niti ljub; 31. Beograjski časopis; 32. Deževni svetnik; 34. Slabe umetnine; 37. Želodčna bolezen; 38. Kje narečno; 39. Dodaj, ponovi!; 40. Med dnevom in nočjo; 42. Klic; 44. Izvršni svet; 45. Spontan vzklík; 46. Prvaki; 48. Končnica deležnika; 49. Izraža pogoj; 50. Plemen, družine, pokolenja; 51. Doma iz Padove; 52. Mehkejši od kovine.

NAVPIČNO: 1. Slovenska reka; 2. Rojstni kraj pesnika Gregorčiča; 3. Francoski prijatelj; 4. Prestolnica zasedene države; 5. Kraško jezero; 6. Najvišja točka, nadglavišče; 7. Človeče; 8. V moderni poeziji se rada opušča; 9. Zapel je: »Zjasni zvezde mu temne!«; 10. Konec basni; 12. Zgaga, nemir, nered; 15. In po latinsko; 16. Goltati; 18.

Nekoč je bil Janez; 19. Svetla zvezda, imenovana po slovenskem matematiku; 26. Sodeloval v operi; 27. Nemška žival; 28. Če je kratek, je lahko nevaren; 30. Izumitelj poštnih znamke; 32. Čemerren, strog, mračen; 33. Nebo (pesniška oblika); 35. Vrsta hrane; 36. Svetopisemska oseba; 37. Več velja kot oblast in imetje; 41. Poljsko ime; 43. Tretjina romana; 47. Jaz; 49. Ako.

Rešitev križanke iz prejšnje številke: VODORAVNO: 1. Borut; 6. Maister; 13. Onega; 14. Alamut; 15. L.R.; 16. Rana; 17. Mrk; 18. Ereb; 20. Trinko; 22. Horus; 24. Avgij; 26. Aha; 28. Tir; 30. Metka; 32. Odveza; 34. Sen; 35. Cola; 37. Nitka; 39. As; 40. Smel; 42. MB; 44. Bil; 45. Uta; 46. Aj; 48. Ata; 50. In; 52. Vdori; 53. Jarc; 54. Ona.

NAVPIČNO: 1. Bor; 2. Ona; 3. Rentgen; 4. Ugarit; 5. Ta; 6. Marka; 7. Alkohol; 8. IA; 9. Smeh; 10. Turoben; 11. Eter; 12. Kri; 17. Mn; 19. Butati; 21. ILK; 23. Si; 25. Vmes; 27. Adam; 29. Rja; 31. Ace; 33. Ziba; 34. Sat; 36. Ola; 38. Klin; 40. Sto; 41. Mar; 43. Bar; 45. Ud; 47. J.J.; 49. Tc; 51. Na.

Listnica uprave

PODPORNIKI MLADIKE: Pri poravnavi naročnine so nakazali preko 10 tisoč Lir: Marjo SOBAN iz Gorice 60 tisoč Lir; Diomira FABJAN BAJC ter CO.GE.CO. iz Trsta po 50.000; Ivan SAJEVIC iz Gorice 43.000; Ljubka ŠORLI iz Gorice 38.000; Jurij SLOKAR iz Trsta 30.000; Marjan PERTOT iz Nabrežine 25.000;

— po 20.000 Lir: Irena VRTOVEC - Gorica, Igor FRANKO - Gorica, »M. A.« - Trst, Adrijana CRAPESI - Trst, Anton KACIN - Opčine, Hermina VRANIČ - Gorica, Viktor PRAŠNIK - Gorica;

— po 15.000 Lir: družina MARC - Sesljan, Milan SOSIČ - Opčine, družina ŠTURM - Gorica, Mario ZAHAR - Zabrežec, Metoda ŽVANUT - Gorica, Danijela ŽERJAL LEVSTIK - Opčine;

— po 12.000 Lir: Božidar ŽIVEC - Pordenon, Ana JERIČ - Trst, Anton BAK - Trst.

Samí so zaokrožili naročnino na 10.000 Lir:

Breda Klanjšček, Boris Sancin, Marija Bratina, Marta Vodopivec, Martin Kraner, Mariza Perat, Ana Sluga, Simon Preschern, Marija Pukar, Celestin Malalan, Josipina Hervat, Natalija Vecchiet, Ninko Černic, družina Vidav, Marija Živic, Angela Smotlak, Janez Belej, Karlo Čuk, Dario Zlobec, Neva Fonzari, Marcel Petkovšek, Savo Cunja, Julka Skvarča, Ivanka Koren, Jože Čotar, Željka Simčič, Marilka Čotar, Rudi Mlakar.

Za tiskovni sklad so darovali:

Gracija Gerdol, Trst, 16.000 Lir - Jelka Cvelbar, Opčine, 58.000 - Kristina Grčar, Trst, 10.000 - Marija Zupin, Trst, 10.000 - Zora Tavčar, Opčine, 11.500 - Marjan Komjanc, Gorica, 10 tisoč - Štefan Tonkli, Gorica, 25.000 - Žerjal-Fonzari, Tržič, 50.000 - Frank Bonča, Anglija, 4,3 funte - Emil Lasič, Sovodnje, 8.000 - Angel Kosmač 5.000 Marta Puhalj 1.500 - Anica Gartner 1.150 Lir.

V SPOMIN na pokojnega prof. Peterlina daruje Marta Požar 10.000 Lir za Mladiko.

Ob šesti obletnici smrti Jožeta Peterlina daruje za Mladiko sin Ivan 30 tisoč Lir.

V spomin na profesorja Peterlina daruje ob obletnici smrti Majda Girdali za Mladiko in »Drago« po 10 tisoč Lir.

J.S.: Bilten in ček smo v redu prejeli. Nakazano vsoto beležimo na račun naročnin prihodnjih let. Letošnjo ste namreč poravnali že pred leti. Sporočite nam, če je kaj narobe z vašim naslovom: morda poštni kodeks 44103?

K.M.M.: Oprostite za zamudo. Na upravi se je zataknilo. Naročena predavanja pošljemo v kratkem.

D.Š.: Vaših 50.000 Lir beležimo za kritje letošnjega in naslednjih letnikov.

M.G.: Zbornika »Draga 81« še nismo tiskali. Je pa že postavljen in kar zajeten: preko 150 strani!

Počitniški dom »Pri sestrah«

vas vabi na Belopeška jezera

Naslov: 33010 BELA PEČ - FUSINE V. R. via Laghi 1

Telefon 0428/61027 - 059/695791